

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בנינים בני כשתילי זתים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון זרע שמשון המבואר

פרשת שמיני

אותיות א - ב

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו **שמשון חיים ב"ר**

נחמן מיכאל נחמני זלה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני ב-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבני חיי ומזוני

נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

לומדים זרע שמשון ורואים ישועות

זרע שמשון המבואר
על חומש ויקרא

הספר שמחולל פלאות. אלפים נושעו בהבטחתו.

ישראל 02-80-80-500 ארה"ב 347-496-5657

פְּרִשְׁת שְׁמִינִי

א

עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל. וְתָרַץ שָׁם לְפִי דִרְכּוֹ.
וְנִרְאָה לְדַקְדָּק עוֹד, מֵהוּ הַטַּעַם שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ
אֵלּוּ הַקִּרְבָּנוֹת, שֶׁאֲהָרֹן הֵבִיֵּא הָעֵגֶל
לְחֻטָּאת, וְיִשְׂרָאֵל הֵבִיֵּא הָעֵגֶל לְעוֹלָה.
וְאִיתָא בְּפֶרֶק ג' דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה (כו, א),
אָמַר רַב חֲסִידָא, מִפְּנֵי מָה אֵין
כֹּהֵן גָּדוֹל נִכְנָס בְּבִגְדֵי זָהָב לִפְנֵים לַעֲבֹד

פְּסוּק (ויקרא ט, ב) 'קַח לָךְ עֵגֶל בֶּן בָּקָר
לְחֻטָּאת', פִּרְשׁ רַש"י, לְהוֹדִיעַ
שֶׁמִּכְפָּר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי
עֵגֶל זֶה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁעָשָׂה. הַקֶּשֶׁה
הַזֶּה בִּרְךְ (פְּרִשְׁת שְׁמִינִי) חֵלֶק ב' (ד"ה ורש"י
ו"ל), דִּישׁ לְדַקְדָּק עַל מָה שֶׁאָמַר לְהוֹדִיעַ
וְכו', דִּהְיָה לוֹ לֵאמֹר בְּקָצוֹר, 'עֵגֶל' לְכַפֵּר

פסוק 'קח
לך עגל,
פירש רש"י
להודיע
שמכפר לו
הקדוש ברוך
הוא על ידי
עגל זה על
מעשה העגל
שעשה.

זֶרַע שְׁמִינִי הַמִּבְאֵר

א

חֲלֻקוֹת שֶׁל אֲהָרֹן בְּמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל נִחְשָׁב לַמִּצְוָה

לְפִי דִרְכּוֹ.¹ וְנִרְאָה לְדַקְדָּק עוֹד, מֵהוּ
הַטַּעַם שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ אֵלּוּ הַקִּרְבָּנוֹת, שֶׁאֲהָרֹן
הֵבִיֵּא אֶת הָעֵגֶל לְחֻטָּאת, וְאֵילּוּ וְיִשְׂרָאֵל
הֵבִיֵּא אֶת הָעֵגֶל שֶׁלֹּא הֵם לְעוֹלָה, וְלִחֻטָּאת
הֵבִיֵּא שְׂעִיר, וּמִפְּנֵי מָה לֹא הֵבִיֵּא כּוֹלֵם
קִרְבָּנוֹת שׁוֹיִם.²

וְיֵשׁ לְתָרַץ, בְּהַקְדָּם מֵה דְאִיתָא בְּגִמְרָא
בְּפֶרֶק ג' דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה (כו, א),³ אָמַר רַב
חֲסִידָא, מִפְּנֵי מָה אֵין כֹּהֵן גָּדוֹל נִכְנָס בְּבִגְדֵי
זָהָב לְפְנֵימֵי - בְּקוֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים, לְעֲבֹד אֶת

דקדוקים בקרבנות שמיני למילואים

נִאמַר בְּפִסּוּק (ויקרא ט, ב) 'קַח לָךְ עֵגֶל בֶּן
בָּקָר לְחֻטָּאת', וּפִרְשׁ רַש"י, לְהוֹדִיעַ
שֶׁמִּכְפָּר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֲהָרֹן עַל יְדֵי
עֵגֶל זֶה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁעָשָׂה.

הַקֶּשֶׁה הַזֶּה בִּרְךְ (פְּרִשְׁת שְׁמִינִי) חֵלֶק ב'
(ד"ה ורש"י ו"ל), דִּישׁ לְדַקְדָּק עַל מָה שֶׁאָמַר
רַש"י, לְהוֹדִיעַ וְכו', דִּהְיָה לוֹ לֵאמֹר בְּקָצוֹר,
'עֵגֶל' לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל. וְתָרַץ שָׁם

צִיּוּנִים וּמִקְדּוֹת

לְשׁוֹנוֹ, וְעוֹד קֶשֶׁה, רַש"י פִּרְשׁ 'קַח לָךְ עֵגֶל', לְהוֹדִיעַ
שֶׁמִּכְפָּר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי עֵגֶל זֶה, עַל
מַעֲשֵׂה עֵגֶל שֶׁעָשָׂה. כָּל בֶּן מִשְׁכִּיל, יִבִּין וְיִשְׁכִּיל עַל
כוּוֹנֵת רַש"י בְּאִרְכּוֹת לְשׁוֹנוֹ פֹּה, בְּאִשּׁר כָּל דְּבָרָיו
זָכִים וּבְרוּרִים וּמְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן קִצְרָה, וְהִיא לוֹ לְקַצֵּר
בְּלִשׁוֹנוֹ לֵאמֹר, לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל. וְעוֹד קֶשֶׁה,
לְמָה זֶה וְעַל מָה זֶה הֵבִיֵּא אֲהָרֹן 'עֵגֶל' לְחֻטָּאת,
וְיִשְׂרָאֵל 'שְׂעִיר עִזִּים' לְחֻטָּאת, ע"כ. וְרֹאה עוֹד מָה
שֶׁכָּתַב בְּזֶה רַבִּינוּ בַּח"י (ויקרא ט, ג). ד. לְשׁוֹן
הַגְּמָרָא, עוֹלָא אָמַר, הֵיִינוּ טַעְמָא דְּרַבְּנֵן כְּדָרַב חֲסִידָא,
דְּאָמַר רַב חֲסִידָא, מִפְּנֵי מָה אֵין כֹּהֵן גָּדוֹל נִכְנָס בְּבִגְדֵי
זָהָב לְפְנֵימֵי וּלְפְנֵימֵי לַעֲבֹד עַבְדוּהָ, לְפִי שְׁאִין קְטִיגוֹר

א. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, וְיִאמַר אֶל אֲהָרֹן קַח לָךְ עֵגֶל בֶּן בָּקָר
לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תָּמִידם וְהִקְרַב לְפָנֵי ה'."
ב. הוֹרֵעַ בִּרְךְ מִתָּרַץ, שְׂעִיקַר הַכִּפְרָה הִיא בְּפֶרֶק שֶׁל
שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים, אֲבָל מִפְּנֵי שֶׁהַצִּיּוּר עָלֶיָּהּ הִיא
עוֹד קוֹדֶם חֲטָא הָעֵגֶל, לֹא נִאמַר בְּפִירוּשׁ שֶׁהוּא כִּפְרָה
עַל הַחֲטָא, כִּי לֹא רָצָה הַקֹּב"ה לְגַלּוֹת שְׁעִתִּידִים הֵם
לְחִטּוֹא בְּעֵגֶל, וְלֹא הִיא הַדְּבָר גָּלוּי רַק לְפָנֵי הַקֹּב"ה,
וְאַחֲרֵי הַחֲטָא נִתְּוֹסֵף הָעֵגֶל שִׁיקְרִיב בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי שָׁבוּ
נִאמַר 'קַח לָךְ עֵגֶל' בְּפִירוּשׁ, וְנוֹדַע לְכָל שֵׁשׁ לְאֲהָרֹן
כִּפְרָה עַל הַחֲטָא, וְלִכְךָ דַּקְדָּק רַש"י וְכָתַב לְהוֹדִיעַ
שֶׁמִּכְפָּר לוֹ הַקֹּב"ה, 'לְהוֹדִיעַ' דִּיקָא עֵי"שׁ בְּהַרְחֵבָה.
ג. וְכֵן הַקֶּשֶׁה בּוֹי הָעִמּוּדִים (עִמּוּד הַתּוֹרָה פ"ו) וְזֶה

עבודה, לפי שאין קטגור נעשה סגור. ולא, והאיכא ארון וכפרת וכרוב, חוטא בל יקריב קאמרינן. ופרש רש"י (שם ד"ה חוטא), חוטא בל יקריב, האדם לא יקריבנו הלום שהוא חטא בו, עכ"ל. **אם בן, ישראל שודאי חטאו בעגל, אינם יכולים להביא עגל לחטאת, לפי שאין קטגור נעשה סגור.**

ואם גם אהרן היה נקרא חוטא, פשיטא שלא היה יכול אף הוא להביא עגל לחטאת, ד'חוטא בל יקריב'. אלא ודאי מדהביא העגל לחטאת, שמע מינה, שמה שעשה העגל לא נקרא חוטא, רק כמו גרמא בעלמא, ושגגה ואנם. ומשום הכי פתב 'להודיע' שמכפר לו הקדוש ברוך הוא על מעשה

זרע שמשון המבאר

העבודה של יום הכפורים, לפי שאין קטגור נעשה סגור - והזהב הוא קטיגור, מפני שבני ישראל עשו ממנו את העגל. ואין ראוי שדבר שהוא מזכיר את חטא העגל יהיה סניגור לכפר על עוונותיהם בעבודות הנעשים בקדש הקדשים. ומקשה הגמרא, ולי - וכי לא מצאנו בקודש הקדשים דברים העשויים מזהב מהטעם שאין קטיגור נעשה סניגור, והאיכא ארון וכפרת וכרוב - והרי יש בקודש הקדשים ארון וכפורת וכרובים, ואלו עשויים מזהב, ואין אומרים בהם 'אין קטיגור נעשה סניגור'. ומתרצת הגמרא, חוטא בל יקריב קאמרינן. ופרש רש"י, חוטא בל יקריב, האדם לא יקריבנו הלום - לא יביא לבית המקדש לשם קרבן את הדבר שגורם קטרוג, לפי שהוא חטא בו ולכן אינו ראוי שקטיגורו יהפך לסניגורו. אבל מותר שיהיה שם זהב בלא הקרבת האדם, ולכן היו שם ארון, כפורת וכרובים מזהב, עכ"ל.

ממה שהביא אהרן עגל לחטאת מוכח שלא חטא בעגל

אם בן, ישראל שודאי חטאו בעגל, אינם

יכולים להביא עגל לחטאת, לפי שאין קטגור נעשה סגור, ולכן הביאו לחטאת דווקא שעיר עיזים, ולא היו יכולים להביא עגל.

ואם גם אהרן היה נקרא חוטא מחמת שעשה את העגל, פשיטא שלא היה יכול אף הוא להביא עגל לחטאת, וכמו שאמרו בגמרא ד'חוטא בל יקריב' דברים שיש להם שייכות עם החטא, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור". אלא ודאי, מדהביא אהרן העגל לחטאת, שמע מינה, שמה שעשה אהרן את העגל, לא נקרא בזה חוטא, לפי שהוא לא התכוין שיצא העגל, רק המעשה שלו שהכניס את הזהב לאש הוא כמו גרמא בעלמא - שגרם לישראל לחטוא, ושגגה ואנם.

עגל החטאת מודיע שאהרן לא חטא

ומשום הכי האריך רש"י בלשונו ופתב שהביא עגל 'להודיע' שמכפר לו הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, ולא אמר בקצור שעגל החטאת בא לכפר על מעשה

ציונים ומקורות

סניגור, ועוד מפני שהוא קרן. ה. ואכן, ברא"ם ובגור אריה שם הקשו על פירוש רש"י, שהיאך נצטווה אהרן להקריב עגל לחטאת, והרי אין קטיגור נעשה סניגור. ולפי מה שמבאר רבינו כאן, אדרבה דוקא משום כן רצה הקב"ה שאהרן יביא עגל לחטאת שבכך יתוודע שלא חטא, ולא שייך לומר בקרבנו אין קטיגור נעשה סניגור.

נעשה סניגור. ולא, והא איכא דם פר, הואיל ואשתני אשתני. והא איכא ארון וכפורת וכרוב, חוטא בל יקריב קאמרינן. והא איכא כף ומחתה, חוטא בל יתנאה קא אמרינן. והא איכא בגדי זהב מבחוץ, מבפנים קא אמרינן. שופר נמי מבחוץ הוא, כיון דלזכרון הוא, ככפנים דמי. והא תנא מפני שהוא קרן קאמר, חדא ועוד קאמר, חדא דאין קטיגור נעשה

וְהִינֵנוּ, דְּכִינָן שְׁמַע שִׁישְׂרָאֵל אֲמָרוֹ קוֹם
עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים וְכו' (שמות לב, א),
אם כן, כָּבֵד הִרְהוּרָהּ בַּעֲבֹדָה זָרָה, וּבִהְרָהוּר
עֲבֹדָה זָרָה כְּתִיב (יחזקאל יד, ה) 'לְמַעַן
תִּפְשֹׁ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם' (קדושין מ, א;
חולין קמב, א), וְאִם הָיוּ יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִין
הַלּוּחוֹת בְּפָנֵם מִחֲשָׁבָה רָעָה הִזְאת, בְּיָדָיו
שֶׁלֹא הָיָה לָהֶם תְּקוּמָה, שֶׁהַתּוֹרָה לֹא
תִּתְקַן בְּיָדָם, וַיִּפְּלוּ בַּהֲרֵבָה עֲבֹרוֹת
חֲמוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ וְ"ל בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה
פָּרָק ב' (טו, ב) עַל דְּוָאג וְאַחִיתָפָל וְאַחֵר,

הַעֲגֵל, וְלֹא אָמַר בְּקִצּוֹר 'לְכַפֵּר' עַל
מַעֲשֵׂה הַעֲגֵל, שָׁאֵם הָיָה אוֹמֵר כֵּן, הָיָה
מִשְׁמַע שֶׁאֲהָרֹן חָטָא וְהָיָה צָרִיד לְכַפֵּרָה,
וְאִזּוּ הָיָה קִשָּׁה לֹן, אִם כֵּן, לָמָּה הִבִּיא
הַעֲגֵל, וְהָאֵין קִטְגוֹר נַעֲשֵׂה סְנִיגוֹר,
אֲלֵא, כְּתִב 'לְהוֹדִיעַ' וְכו', שֶׁבָּא הַכְּתוּב
לְהוֹדִיעַ שְׁאִינוּ נִקְרָא חוֹטָא.

וְעוֹד יֵשׁ לֹמַר, דְּאִין הָכִי נָמִי, שְׁבַעֲשִׁית
הַעֲגֵל אֲהָרֹן לֹא חָטָא כָּלֵל, אֲלֵא
אֲדַרְבָּא, רָאוּי הוּא לְטַל שְׂכָר, לְפִי שֶׁעֲשֵׂה
הַמַּעֲשֵׂה בְּכֹנָה טוֹבָה וְלִשְׁם שְׁמַיִם.

זרע שמשון המבאר

וְכוּונָתוֹ הַטּוֹבָה, הִינֵנוּ, דְּכִינָן שְׁמַע
אֲהָרֹן, שִׁישְׂרָאֵל אֲמָרוֹ קוֹם עֲשֵׂה לָנוּ
אֱלֹהִים וְכו' (שמות לב, א), אִם כֵּן, כָּבֵד
הִרְהוּרָהּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲבֹדָה זָרָה, וּבִהְרָהוּר
עֲבֹדָה זָרָה כְּתִיב (יחזקאל יד, ה) 'לְמַעַן
תִּפְשֹׁ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם', וּדְרָשׁוּ
בַּגְמָרָא (קדושין מ, א; חולין קמב, א), שֶׁבַחֲטָא
שֶׁל עֲבֹדָה זָרָה הַקְּבָ"ה מִצָּרָף מַחֲשָׁבָה
לְמַעֲשֵׂה, וּמַעֲנִישׁ גַּם עַל הַמַּחֲשָׁבָה. וְאִם
הָיוּ יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִין אֶת הַלּוּחוֹת, בְּפָנֵם -
בְּשַׁעֲה שֶׁהֵם פְּגוּמִים בְּמִחֲשָׁבָה רָעָה הִזְאת,
בְּיָדָיו שֶׁלֹא הָיָה לָהֶם תְּקוּמָה, לְפִי
שֶׁהַתּוֹרָה לֹא תִּתְקַן בְּיָדָם, וְלֹא תוּכַל
לְהִגֵּן עֲלֵיהֶם שֶׁלֹא יִחְטְאוּ יוֹתֵר, וַיִּפְּלוּ
בַּהֲרֵבָה עֲבֹרוֹת חֲמוּרוֹת. כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ
רַבּוּתֵינוּ וְ"ל בַּגְמָרָא בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה פָּרָק ב'
(טו, ב), עַל דְּוָאג וְאַחִיתָפָל וְאַחֵר - אֲלִישַׁע

הַעֲגֵל, שָׁאֵם הָיָה אוֹמֵר כֵּן, הָיָה מִשְׁמַע
שֶׁאֲהָרֹן חָטָא מִמַּשׁ וְהָיָה צָרִיד לְכַפֵּרָה, וְאִזּוּ
הָיָה קִשָּׁה לֹן, אִם כֵּן, לָמָּה הִבִּיא הַעֲגֵל, וְהָאֵין
קִטְגוֹר נַעֲשֵׂה סְנִיגוֹר. אֲלֵא לִכְךָ דְּקִדֵּק
וּכְתִב 'לְהוֹדִיעַ' וְכו', כְּלֹמַר, שֶׁבָּזָה שִׁנְצוּוּהָ
לְהִבִּיא עֵגֶל לְכַפֵּרָה בָּא הַכְּתוּב לְהוֹדִיעַ
שֶׁאֲהָרֹן, אִינוּ נִקְרָא חוֹטָא, וּמַעֲשֵׂהוּ אִינוּ אֲלֵא
גִּרְמָא בַּעֲלָמָא וְלִכֵּן יִכּוֹל לְהַתְּכַפֵּר אֲפִילוּ בַּעֲגֵל,
כִּי אִין בּוּזָה חֲשַׁשׁ שֶׁל קִטְגוֹר נַעֲשֵׂה סְנִיגוֹר.

אֲהָרֹן רָאוּי לִשְׂכַר עַל עֲשִׂיַת הַעֲגֵל לְטוֹבַת יִשְׂרָאֵל

וְעוֹד יֵשׁ לֹמַר מִפְּנֵי מַה יִּכַּל אֲהָרֹן
לְהִבִּיא עֵגֶל לְחֲטָא, וְלֹא הָיָה חֲשַׁשׁ
שֶׁהַקִּטְגוֹר יִהְיֶה סְנִיגוֹר, דְּאִין הָכִי נָמִי,
שְׁבַעֲשִׁית הַעֲגֵל אֲהָרֹן לֹא חָטָא כָּלֵל, אֲלֵא
אֲדַרְבָּא, רָאוּי הוּא לְטַל שְׂכָר עַל עֲשִׂיַת
הַעֲגֵל, לְפִי שֶׁעֲשֵׂה הַמַּעֲשֵׂה בְּכֹנָה טוֹבָה
וְלִשְׁם שְׁמַיִם.

ציונים ומקורות

וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֲהָרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוֹם עֲשֵׂה לָנוּ
אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מִלְּשָׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר
הִעֲלֵנוּ מִצָּרָף מִצָּרִים לֹא יִדְעֵנוּ מַה הָיָה לוֹ.
ח. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'לְמַעַן תִּפְשֹׁ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם
אֲשֶׁר נִזְרוּ מִעֲלֵי בְּגָלוּלֵיהֶם בְּלִבָּם'. וְלְשׁוֹן הַגְמָרָא,
מַחֲשָׁבָה רָעָה אִין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַצְרֵפָה לְמַעֲשֵׂה.
וְדִילְמָא מִהִרְהוּר בַּעֲבֹדָה זָרָה הוּא, דְּכָתִיב 'לְמַעַן
תִּפְשֹׁ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם', וְאִמַּר רַב אַחָא בְּר
יַעֲקֹב, זֶה מַחֲשָׁבָה עֲבֹדָה זָרָה. ט. לְשׁוֹן הַגְמָרָא,

ו. וְהִינֵנוּ שֶׁאִף שְׁבוּדָאֵי עֵיקָר כּוּוֹנֵת הַכְּתוּב לֹמַר
שֶׁצָּרִיד לְהִבִּיא קֶרֶב לְכַפֵּרָה, וְשִׁישׁ לוֹ כַּפֵּרָה, אֲלֵא
שְׂרַשׁ"י בֹּא לְרִמּוֹז בְּדִבְרֵיו שֶׁהִטְעַם שֶׁהִבִּיא דוּקָא עֵגֶל
לְכַפֵּרָה בְּכַדִּי שִׁיחִיָּה נִוּדֵה שֶׁהַכַּפֵּרָה שֶׁלּוּ בָּאָה עַל יְדֵי
הַעֲגֵל, וּמִכֵּךְ יִלְמְדוּ שֶׁלֹא חָטָא, וְהַכַּפֵּרָה שֶׁהוּצָרָךְ
לְהִבִּיא לֹא הָיָה עַל חָטָא מִמַּשׁ, כִּי נִחְשָׁב רַק כְּגֹרֶם
בְּשׁוּגָא וּבִאֻנָּס, וְהַכַּפֵּרָה הוּצָרָכָה רַק עַל כֵּךְ, וְדִבֵּר זֶה
נִוּדֵה מִתּוֹךְ שֶׁהִבִּיא עֵגֶל לְכַפֵּרָה. ז. לְשׁוֹן
הַפְּסוּק, 'וַיִּבְרָא הָעָם כִּי בִשְׁשׁ מִשָּׁה לָרְדֹת מִן הָהָר

וּלְפִיכָךְ אֶהְרֶן מֵלֵא אֶת יָדָם לַעֲשׂוֹת
הָעֵגֶל, מִפְּנֵי שֶׁהִיא יוֹדֵעַ
שְׂאֵחַר כֶּךָ יִתְחַרְטוּ וְיִתְבַּיְּשׁוּ, כִּמּוֹ
שְׂמָצִינוּ (שמות לג, ד) 'וַיִּשְׁמַע הָעָם וְכוּ'
וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא שָׁתוּ וְכוּ', וּגְמִירִי (ברכות יב,

שְׂמִינָא הֵיִתָּה בְּלָבָם, וְכָל עֶמֶר דְּלֵא נָקִי
אֲנִי אֵימִיָּה לֹא סָלִיק. וְאִם אַחֵר בִּיָּאת
מִשָּׁה יוֹכִיחַ עַל פְּנִיָּהֶם מוֹמָם, בּוֹדָאִי שְׂלֵא
יִתְחַרְטוּ כְּרָאוּי לָהֶם, בְּחֻשְׁבָּם שְׂחָטָא
הִתְרַחֲרוּ אֵינּוּ כָּל כֶּךָ חֲמָא.

זרע שמשון המבאר

כְּרָאוּי לָהֶם, בְּחֻשְׁבָּם שְׂחָטָא הִתְרַחֲרוּ אֵינּוּ
כָּל כֶּךָ חֲמָא. ואם לא יתחרטו כראוי
וישאר פגומים בחטאם, הרי אף אם יעסקו
בתורה לאחר מכן, לא תועיל להם תורתם
להצילם מן החטאים.

כשיתביישו ישראל מחטא העגל יתכפרו כל עוונותיהם

וּלְפִיכָךְ אֶהְרֶן מֵלֵא אֶת יָדָם - גרם להם
לַעֲשׂוֹת הָעֵגֶל, מִפְּנֵי שֶׁהִיא יוֹדֵעַ שְׂאֵחַר כֶּךָ
- לאחר שיעשו את העגל, ויחטאו גם בפועל,
בודאי יתחרטו ויתביישו, כִּמּוֹ שְׂאֵכֵן מְצִינוּ
בפסוק (שמות לג, ד) 'וַיִּשְׁמַע הָעָם וְכוּ'
וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא שָׁתוּ וְכוּ', וּגְמִירִי - קבלה

ציונים ומקורות

עולה לו צבעו, כלומר, וכי כל הלומדים לפני חכמים,
עולה להן תורתן, להגין עליהן מן החטא], אמר ליה
כל מאן דהוה נקי אגב אימיה סליק, כל דלא הוה נקי
אגב אימיה לא סליק [צמר שלא נתלכלך כשגזזו, עולה
לו צבעו, כלומר, כל שיאת חטאו קודמת לחכמתו,
עולה לו. ע"פ פירוש רש"י שם]. ובערוך בערך עמר
פירש, דעל גב אמה נקי, כלומר, כל אותו צמר שהוא
נקי, ואינו מלוכלך בטיט, קולט צבע יפה, כך רבי
עקיבא מתחילה היה יפה, עלה בשלום וירד בשלום,
ואחר שמתחילה לא היה הגון, לא ירד בשלום, עכ"ל.
וראה עוד בדברי רבינו לעיל (ויקרא אות ו).
י. דואג [אב בית דין בימי שאול], ואחיתופל [יועץ
של דוד], היו תלמידי חכמים גדולים, שיצאו לתרבות
רעה (ראה שמואל א' פרקים כא-כב; שמואל ב' פט"ז).
'אחר', הוא אלישע בן אבויה, המכונה 'אחר', על שם
שיצא לתרבות רעה. יא. ע"פ תוס' (חגיגה שם
ד"ה כל). יב. על דרך שביאר רבינו יונה (ברכות
דף א ע"ב מדה"ר), למה החמירו על הספק יותר מן
הודאי, אומר מורי הרב שהוא מפני שעל הודאי משים
האדם החטא אל לבו ודואג ומתחרט עליו וחוזר
בתשובה שלימה, אבל על הספק עושה סברות ואומר
אותה חתיכה שאכלתי אולי היתה מותרת, ולא ישית
אל לבו לשוב, ולזה החמירו בו יותר. יג. לשון
הפסוק, 'וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת הַדְּבָר הַרְעָה הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא

אשכחיה שמואל לרב יהודה, דתלי בעיברא דדשא,
וקא בכי, אמר ליה, שיננא, מאי קא בכית, אמר ליה,
מי זוטרא מאי דכתיב בהו ברבנן (ישעיה לג, יח), 'איה
סופר איה שקל איה סופר את המגדלים' [שמואל ראה
את רב יהודה שהיה תולה עצמו על בריח הדלת
ובוכה, אמר לו למה אתה בוכה. אמר לו, וכי דבר קטן
הוא מה שנאמר על החכמים. כלומר, הרי אפילו
חכמים שנאמר עליהם דברים גדולים, בכל זאת
כשחוטאים נענשים], ומפרש 'איה סופר', שהיו
סופרים כל אותיות שבתורה, 'איה שוקל', שהיו
שוקלים קלין וחמורין שבתורה, 'איה סופר את
המגדלים', שהיו שונין שלש מאות הלכות במגדל
הפורח באויר' [ראה פירושו ברש"י שם]. ואמר רבי
אמי, תלת מאה בעיי [שלש מאות ספיקות], בעו דואג
ואחיתופל במגדל הפורח באויר, ונאפילו הכי [תנן,
שלשה מלכים ירבעם אחאב ומנשה], וארבעה
הדיוטות [בלעם ודואג ואחיתופל וגחזין] אין להם חלק
לעולם הבא, אנן מה תהוי עלן [וכיוון שכן, אנחנו מה
יהא עלינו], אמר ליה, שיננא, טינא היתה בלבם [דואג
ואחיתופל, רשעים היו מימיהם]. אחר מאי, זמר יווני
לא פסק מפומיה, אמרו עליו על אחר, בשעה שהיה
עומד מבית המדרש, הרבה ספרי מינין נושרין מחיקו.
שאל נימוס הגרדי את רבי מאיר, כל עמר דנחית ליורה
סליק [וכי כל צמר שניתן ליורה של סממנין לצבוע

ב, שָׁכַל הָעוֹשֶׂה עֲבָרָה וּמִתְפִּישׁ בָּהּ, מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו.

וּבִזְוָה יוֹבֵן לְשׁוֹן רִשְׁ"י (ויקרא ט, ז), מְלֻמֵּד שֶׁהָיָה אֶהָרֵן בּוֹשׁ וְכו', אָמַר לוֹ מִשָּׁה, לָמָּה אַתָּה בּוֹשׁ, לְכָךְ נִבְחַרְתָּ, עַכ"ל. וְקִשָּׁה, מָהוּ 'לְכָךְ נִבְחַרְתָּ'.

אֵלֶּא הָעֵנִין הוּא כָּךְ, שָׁאם נֹאמַר

פסוק 'קרב
אל המזבח',
פירש רש"י
שהיה אהרן
בוש וכו',
אמר לו
משה למה
אתה בוש
לקרב נבחרת.

שֶׁאֶהָרֵן חָטָא בְּמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, נִקְרָא שֶׁחֲטִיא אֶת הָרָבִים, וְנָתַן מִכְשׁוֹל לְפָנֵיהֶם, וְאִם כֵּן, לֹא הָיָה עוֹד רָאוּי לְהִיּוֹת כֹּהֵן, וּמִכָּל שֶׁכֵּן כֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁהָיָה אֶפְלוּ הַשְּׁלִיחַ צָבוּר אֵין לְמִנּוּתוֹ לְכַתְּחֻלָּה בְּכִיּוּצָא בָּזָה (תענית טז, ב; שו"ע

או"ח סימן נג ס"ד).

זרע שמשון המבאר

תשובה יש בדבריו שאמר לו 'לְכָךְ נִבְחַרְתָּ', הלא ידע שנבחר לכך מאת ה' ואף על פי כן נתבייש.

מי שחטא אינו ראוי להיות כהן גדול

אֵלֶּא הָעֵנִין הוּא כָּךְ, שָׁאם נֹאמַר שֶׁאֶהָרֵן חָטָא בְּמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, הָרִי נִקְרָא שֶׁחֲטִיא אֶת הָרָבִים, וְנָתַן מִכְשׁוֹל שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה לְפָנֵיהֶם. וְאִם כֵּן, לֹא הָיָה עוֹד רָאוּי לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שְׂאִינוּ רָאוּי לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁהָיָה אֶפְלוּ הַשְּׁלִיחַ צָבוּר אֵין לְמִנּוּתוֹ לְכַתְּחֻלָּה בְּכִיּוּצָא בָּזָה - אִם הוּא חוּטָא (תענית טז, ב; שו"ע או"ח סימן נג ס"ד)^{טו}, ומכל שכן שאינו ראוי להיות כהן גדול^{טז}.

דקדוק בלשון 'לכך נבחרת'

וּבִזְוָה שְׂבִאֲרֵנוּ שְׂבִמַעֲשֵׂה אֶהָרֵן הִיא טוֹבָה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל, וְרָאוּי אֶהָרֵן לְקַבֵּל שָׂכָר עַל כֵּךְ, יוֹבֵן לְשׁוֹן רִשְׁ"י (ויקרא ט, ז), מְלֻמֵּד שֶׁהָיָה אֶהָרֵן בּוֹשׁ וְכו' - שֶׁהָיָה בּוֹשׁ וִירָא לְגִשְׁתָּ לַעֲבוֹד אֶת הָעֲבוּדָה, אָמַר לוֹ מִשָּׁה, לָמָּה אַתָּה בּוֹשׁ, לְכָךְ נִבְחַרְתָּ, עַכ"ל. וְקִשָּׁה, מָהוּ

ציונים ומקורות

אחרים בעבודה זרה יש בו מפגם זה. טז. לשון הגמרא (שם טז, א), תנו רבנן, עמדו בתפילה, אף על פי שיש שם זקן וחכם, אין מורידין לפני התיבה אלא אדם הרגיל. (אזיהו רגיל) רבי יהודה אומר, מטופל ואין לו, ויש לו יגיעה בשדה, וביתו ריקם, ופרקו נאה וכו', ע"כ. וזה לשון הגמרא שם (טז, ב), היינו מטופל ואין לו, היינו ביתו ריקם, אמר רב חסדא, זהו שביתו ריקם מן העבירה. ופרקו נאה, אמר אביי, זה שלא יצא עליו שם רע בילדותו. וזה לשון השו"ע (או"ח סימן נג ס"ד), שליח צבור, צריך שיהיה הגון. ואזיהו הגון, שיהא ריקן מעבירות, ושלא יצא עליו שם רע אפילו בילדותו. יי. וזה לשון הזוהר (פרשת ויקרא יח, ב), ווי לאינון דשליחא דלהון לא אשתכח כדקא יאות, דהא חובי עלמא (נ"א עמא) אתיין לאדכרא בגיניה, הדא הוא דכתבי (ויקרא ד, ג) 'אם הכהן המשיח יחטא' דהוא שליחא דכל ישראל, 'לאשמת העם' הוא, בגין דדינא שריא עליהו, וכד שליחא הוא זכא כדקא יאות, זכאין אינון עמא, דכל

שְׁתוּ אִישׁ עֲדָיו עָלָיו. יד. לשון הגמרא, אמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב, כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עונותיו, שנאמר (יחזקאל טז, טג) 'למען תזכרי ובשת ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני כלמתך בכפרי לך לכל אשר עשית נאם ה' אלהים'. דילמא צבור שאני, אלא מהכא (שמואל א' כח, טו) 'ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אתי ויאמר שאול צר לי מאד ופלשתים נלחמים בי וה' סר מעלי ולא ענני עוד גם ביד הנביאים גם בחלמות ואקראה לך להודיעני מה אעשה', ואילו אורים ותומים לא קאמר, משום דקטליה לנוב עיר הכהנים, ומנין דאחילו ליה מן שמיא, שנאמר (שם כח, יט) '[ו]מחרן אתה ובניך עמי', ואמר רבי יוחנן, עמי במחיצתי. ורבנן אמרי מהכא, (שמואל ב' כא, ו) 'והוקענום לה' בגבעת שאול בחיר ה'', יצתה בת קול ואמרה 'בחיר ה''. טז. כמו כהן שעבד עבודה זרה שנפסל לשמש במקדש אף אחר שיעשה תשובה (מנחות קט, א), אף מי שהחטיא

ומשום הכי אמר לו משה, למה אתה בוש, שמהבושה שיש לך נראה שחטאת, והלא לא חטאת כלל, שמיטעם זה נבחרת לכהן גדול, שבשם שפונתך היתה לטובה כדי שיתבישו ותהיה להם פפרה, משום הכי, מדה כנגד מדה, נבחרת לכהן גדול, כדי שלעולם תהיה מכפר על ישראל שתקריב קרבניהם.

וזה שאמר הכתוב (שמות לב, כה) 'וירא משה את העם כי פרע הוא' וכו', דהינו שגלה ופרסם לחוץ מחשבת לבם הרע, 'לשמצה בקמיהם' (שם), כדי שיהיה להם לחרפה נגד המקטרגים, שהרי על ידי הבושה נתכפרו.

ובזה יובן נמי הפסוק (שם פסוק כב) 'אתה ידעת את העם כי ברע הוא'. וקשה דמה התנצלות הוא זה לאהרן, ומה זו

פסוק 'אתה ידעת את העם כי ברע הוא'.

זרע שמשון המבאר

(שמות לב, כה) 'וירא משה את העם כי פרע הוא' וכו' - שראה שנתגלה קלונם, דהינו ששל ידי המעשה של העגל שגרם להם אהרן לעשות, גלה ופרסם לחוץ את מחשבת לבם הרע, 'לשמצה בקמיהם' (שם), היינו שעשה כן כדי שיהיה להם לחרפה נגד המקטרגים שידעו את חטאם ויקומו לקטרג עליהם, וחרפה זו עצמה תגרום להם לכפרה, שהרי על ידי הבושה על המעשה שעשו נתכפרו.

דקדוק בלשון הפסוק 'אתה ידעת את העם' וגו'

ובזה יובן נמי הפסוק שאמר אהרן למשה (שם פסוק כב) 'אתה ידעת את העם כי ברע הוא'. וקשה - יש להקשות, דמה התנצלות הוא זה לאהרן, ומה זו

לכן נבחרת, בשביל מעשה העגל נבחרת להיות כהן גדול ומשום הכי אמר לו משה לאהרן, למה אתה בוש, שמהבושה שיש לך, נראה שאתה סבור שחטאת במעשה העגל, ולכן אתה סבור שאינך ראוי להיות כהן גדול, והלא לא חטאת כלל בזה, שאדרבה, מיטעם זה עצמו שעשית את העגל, לכן נבחרת לכהן גדול, שבשם שפונתך במעשה העגל, היתה לטובה, כדי שבני ישראל יתבישו ותהיה להם פפרה, משום הכי דוקא, מדה כנגד מדה, נבחרת לכהן גדול, כדי שלעולם תהיה אתה מכפר על ישראל, על ידי שתקריב קרבניהם.¹

אהרן פרסם חטאם כדי שיתבישו ויתכפר להם

ומה שהתבאר שאהרן היה חפץ שישראל יתבישו מחטאם, זה מה שאמר הכתוב

ציונים ומקורות

דרכיו ואת מעשיו, ואם עדיין לא בדקו אחריו, אינו עולה לעבודתו. וז"ל רש"י (ויקרא ד, ג), ופשוטו לפי אגדה, כשכהן גדול חוטא, אשמת העם הוא זה, שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם, ונעשה מקולקל. יח. למה אתה בוש לכן נבחרת, פירושו, למה אתה בוש להתקרב מחמת מעשה העגל, והרי אדרבה, לכן נבחרת' כלומר, דייקא בגלל מעשה העגל, נבחרת להיות כהן גדול, מדה כנגד מדה, שלפי שעשית את העגל, כדי שתהיה כפרה לישראל כשיתחרטו ויתבישו, לכן זכית להיות כהן גדול ולכפר עליהם תמיד על ידי הקרבת הקרבנות. יט. לשון הפסוק, 'וירא משה את העם כי פרע הוא' כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם. כ. לשון הפסוק, 'ויאמר אהרן אל יחר אף אדני אתה ידעת את העם כי

דינין מסתלקין מנייהו על ידיה, כל שכן כהנא דעליה מתברכאן עלאי ותתאי. אמר רבי אלעזר, ועל דא כהן ולוי, עד לא יסלק לפולחנא, בדקין אבתריה וידעין ארחיו ועובדיו, ואי לא, לא סליק לפולחנא נאוי לאותו ציבור, אשר השליח שלהם לא נמצא כשר כראוי להיות, כי את העוונות של העם יבואו להזכיר בשבילו, וזה מה שכתוב 'אם הכהן המשיח יחטא' שהוא השליח של כל ישראל, ואם הוא יחטא 'לאשמת העם הוא', לפי שעל ידו הדין שורה עליהם. וכשהשליח צבור הוא צדיק כראוי להיות, אז אשרי לאותו העם, כי כל הדינים מסתלקים מהם על ידו, וכל שכן הכהן הגדול שאם הוא צדיק כראוי, בשביל עבודתו מתברכים עליונים ותחתונים. אמר רבי אלעזר, ועל כן כהן או לוי, טרם שעולה לדוכן, בודקים אחריו, ומכירים את

וַיֵּשׁ לִזְמַר, דְּאִיתָא בְּשִׁמּוֹת רַבָּה (מב, ה) עַל פְּסוּק 'רָאָה רְאִיתִי' וְכו', (שמות ג, ז), שְׁאֵמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁה, אֲתָה רוּאָה רְאִיתָ אַחַת, וְאַנִּי רוּאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת. שְׁאֵנִי רוּאָה, שְׁבִשְׁבָּאִים עַל הַר סִינִי לְקַבֵּל הַתּוֹרָה, הֵם שׁוֹמְעִים צוֹרֵת שׁוֹר מִן הַמְרַבָּה, וּמִכְעִיסִים אוֹתִי בּוֹ, עב"ל. שְׁנִרְאָה מִכָּאן, שְׁאֵף מִתְחַלָּה הִיתָה לָהֶם הַמְחִשְׁבָּה רָעָה, וּמִעֲתָה אִי אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה לָהֶם חֲרָטָה וְכַפָּרָה

תְּשׁוּבָה לְמָה שְׁאֵמַר מִשְׁה (שם פסוק כא) 'מָה עָשָׂה לָךְ הָעַם הַזֶּה כִּי הִבֵּאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדוֹלָה'. דָּאָם נֵאמַר שֶׁהַתְּנַצְלוֹת הוּא מָה שְׁאֵמַר אַחֲרָיו (שם פסוקים כג-כד), 'וַיֹּאמְרוּ לִי וְכו', וְאֶשְׁלַכְהוּ בְּאֵשׁ' וְכו', כְּלוּמַר, שְׁיֵצֵא מִעֲצָמוֹ עַל יְדֵי כְּשׁוּפִיָּהֶם. אִם בֵּן, קָשָׁה, דְּמָה צָרָךְ הָיָה לוֹ לְהַקְדִּים 'אֲתָה יִדְעָתָ אֵת הָעַם'. וְעוֹד, מָהוּ 'אֲתָה יִדְעָתָ', הָיָה לוֹ לִזְמַר 'אֲנִי יוֹדְעִים', דְּמָה הָיָה יוֹדֵעַ מִשְׁה בְּזֶה יוֹתֵר מֵאֲהֲרֹן.

זרע שמשון המבאָר

ג, ז, 'רָאָה רְאִיתִי' וְכו', שְׁאֵמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁה, אֲתָה רוּאָה רְאִיתָ אַחַת - שִׁישְׂרָאֵל עֲתִידִים לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה בְּהַר סִינִי, וְאֵילוֹ אֲנִי רוּאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת. שְׁאֵנִי רוּאָה גַּם מָה שִׁישְׂרָאֵל יִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְגַם מָה שְׁבִשְׁבָּאִים עַל הַר סִינִי לְקַבֵּל הַתּוֹרָה, הֵם שׁוֹמְעִים צוֹרֵת שׁוֹר מִן הַמְרַבָּה, וּמִכְעִיסִים אוֹתִי בּוֹ - עַל יְדֵי שְׁעוֹשִׁים מִמֶּנּוּ עֲגִלָּה, עב"ל. שְׁנִרְאָה מִכָּאן, שְׁאֵף מִתְחַלָּה מִיד כְּשִׁרְאוּ אֶת הַמְרַבָּה בְּשַׁעַת מַתָּן תּוֹרָה, כְּבַר הִיתָה לָהֶם לִישְׂרָאֵל הַמְחִשְׁבָּה רָעָה שֶׁל עֲשִׂיַת הַעֲגִלָּה, וּמִשְׁה יָדַע אֶת זֶה כְּשִׁשְׁמַע כֵּן מִפִּי הַקַּב"ה בְּמִצְרִים, וְזֶה כּוֹנֵת מָה שְׁאֵמַר אֲהֲרֹן לְמִשְׁה 'אֲתָה יִדְעָתָ אֵת הָעַם כִּי בָרַע הוּא', שִׁידְעָתָ אֶת חֲטָא מִחֲשַׁבְתָּם וּמִעֲתָה הוֹצַרְכָתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֶת הַעֲגִלָּה, כִּי אִי אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה לָהֶם חֲרָטָה וְכַפָּרָה לַעֲקוֹר

תְּשׁוּבָה בְּדַבְרִים אֵלּוֹ לְמָה שְׁאֵמַר לוֹ מִשְׁה (שם פסוק כא) 'מָה עָשָׂה לָךְ הָעַם הַזֶּה כִּי הִבֵּאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדוֹלָה'. דָּאָם נֵאמַר שֶׁהַתְּנַצְלוֹת הוּא מָה שְׁאֵמַר אַחֲרָיו (שם פסוקים כג-כד), 'וַיֹּאמְרוּ לִי וְכו', וְאֶשְׁלַכְהוּ בְּאֵשׁ' וְכו', כְּלוּמַר, שֶׁהַעֲגִלָּה יֵצֵא מִעֲצָמוֹ עַל יְדֵי כְּשׁוּפִיָּהֶם שֶׁל הָעַרְב רַב, אִם בֵּן קָשָׁה, דְּמָה צָרָךְ הָיָה לוֹ לְהַקְדִּים 'אֲתָה יִדְעָתָ אֵת הָעַם כִּי בָרַע הוּא'. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מָהוּ שְׁאֵמַר אֲהֲרֹן לְמִשְׁה 'אֲתָה יִדְעָתָ', הָיָה לוֹ לִזְמַר 'אֲנִי יוֹדְעִים', דְּמָה הָיָה יוֹדֵעַ מִשְׁה בְּזֶה יוֹתֵר מֵאֲהֲרֹן.²²

הַקַּב"ה גִּילָה לְמִשְׁה עַל מִחֲשַׁבְתָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל

וַיֵּשׁ לִזְמַר - לְתַרְץ מָה הִיתָה הִידִיעָה שִׁידַע מִשְׁה יוֹתֵר מֵאֲהֲרֹן, בְּהַקְדָם מָה דְּאִיתָא בְּשִׁמּוֹת רַבָּה (מב, ה), עַל הַפְּסוּק שְׁאֵמַר הַקַּב"ה לְמִשְׁה בְּמִצְרִים עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (שמות

ציונים ומקורות

הוּא לְמִשְׁה, אֵל יָרַע לָךְ עַל שְׁאֵמַרְתִּי לָךְ, לָךְ רַד מִכָּאן, שְׁהִרִי ב' ג' פְּעָמִים כְּבִיכּוּל, יִרְדְּתִי מִן הַשָּׁמַיִם לְאַרְץ בִּשְׁבִּיל לְרֹאוֹת בְּקִלְקֶלֶת הַבְּרִיּוֹת, שְׁנֵאמַר (בְּרַשִׁית יא, ה) 'וַיֵּרֶד ה' לִרְאוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמְּגִדָּל', 'הִבֵּה נִרְדָּה' (שם יא, ז), 'אֲרַדָּה נָא וְאֲרַאָה' (שם יד, כא), אֵף אֲתָה 'לָךְ רַד', דִּי עֲבַד לְהִיּוֹת שׁוֹה לְקוֹנוֹ, כִּיּוֹן שְׁרַאָה מִשְׁה כֵּן אִמַּר אֵין סְלִיחָה, יָדַע הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מָה בִּלְכוּ שֶׁל מִשְׁה, וְקִרָא אוֹתוֹ לְפִיּוֹסוֹ, אִמַּר לֹא אֲמַרְתִּי לָךְ עַד שְׁאֵתָה בְּסִנָּה מָה שְׁעֲתִידִין לַעֲשׂוֹת שְׁנֵאמַר (שמות ג, ז) 'וַיֹּאמַר ה' רָאָה רְאִיתִי', אִמַּר

כָּרַע הוּא'. **כא.** לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וַיֹּאמַר מִשְׁה אֵל אֲהֲרֹן מָה עָשָׂה לָךְ הָעַם הַזֶּה כִּי הִבֵּאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדוֹלָה'. רָאָה מָה שְׁכַתְּבוּ בְּזֶה הַדְּעָת זְקִנִּים וְהַחֲזוֹנוֹ. **כב.** לְשׁוֹן הַפְּסוּקִים, 'וַיֹּאמְרוּ לִי עָשָׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכּוּ לְפָנֵינוּ כִּי זֶה מִשְׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הִעֲלָנוּ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מָה הָיָה לוֹ. וְאִמַּר לָהֶם לְמִי זָהִב הַתְּפָרָקוּ וְיִתְּנוּ לִי וְאֶשְׁלַכְהוּ בְּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֲגִלָּה הַזֶּה'. **כג.** רָאָה מָה שְׁכַתְּבוּ בְּזֶה בְּכָלִי יָקָר (שמות לב, כה). **כד.** לְשׁוֹן הַמְּדֻרָשׁ, דְּבַר אַחֵר, 'לָךְ רַד' (שמות לב, ז), אִמַּר רַבִּי אֲבִין, אִמַּר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ

אֵלָא עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה, שְׁבוּזָה בָּאוּ לְיָדִי
בוֹשָׁה.

אִמְנָם, עֲדוּן יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אִם הָאֵמֶת
שְׁאֵהָרֵן לֹא חָטָא כָּלָל, לָמָּה
כְּתִיב (דברים ט, כ) 'וּבִאֲהָרֵן הִתְאַנֵּף ה' וכו'.
וַיֵּשׁ לֹאמֶר, דָּאִין הָכִי נִמִּי שְׁבַמְעֵשָׁה
הַעֲגַל לֹא חָטָא כָּלָל, אֵלָא שְׁאֲחֵר

פסוק
'ובאהרן
התאנף ה'
וכו'.

כָּךְ הָיָה אֲהָרֵן נוֹטֵל קֶרְבָּנִם, וּפּוֹחֵסוֹ
לְפָנֵיהֶם, וְאוֹמֵר לָהֶם, רָאוּ שְׂאִין בּוֹ מִמֶּשׁ
(ויק"ד ו, א), וּבִזָּה עֲשִׂאֵם מְזִידִים, כְּדִלְקָמֶן
בְּסִמּוּךְ (אות ב). וּמִשּׁוּם הָכִי מֵתוּ בָּנָיו,
שְׂאֵף עַל פִּי שְׁמָעוּ בְּסִבְרָתָם, שְׁתִּיה
לָהֶם לְהִיּוֹת נִדּוּנִים בְּאֲנוּסִים וְשׁוֹגְגִים,
מִשּׁוּם דְּלִבֵּייהוּ אֲנִסִּינְהוּ (עיין שבועות כו, א),

זרע שמשון המבאד

מליבם מחשבה רעה זו, אֵלָא עַל יְדֵי מַעֲשֵׁה,
שְׁבוּזָה בָּאוּ לְיָדִי בוֹשָׁה וּחֲרֻטָּה.

דקדוק בעונשו של אהרן

אִמְנָם, עֲדוּן יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, שֶׁאִם הָאֵמֶת
הִיא, שְׁאֵהָרֵן לֹא חָטָא כָּלָל בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגַל,
לָמָּה כְּתִיב (דברים ט, כ) 'וּבִאֲהָרֵן הִתְאַנֵּף ה'
וכו^כ - שְׂרָצָה הַקִּבִּי'ה לְהַעֲנִישׁוּ עַל חֹטָא
הַעֲגַל.

אהרן נענש לפי שעשאם מזידים

וַיֵּשׁ לֹאמֶר, דָּאִין הָכִי נִמִּי שְׁבַמְעֵשָׁה
הַעֲגַל לֹא חָטָא אֲהָרֵן כָּלָל, אֵלָא שְׁאֲחֵר כָּךְ
הָיָה אֲהָרֵן נוֹטֵל קֶרְבָּנִם שְׂרָצוּ לְהַקְרִיב
לְעַגֵּל, וְאוֹמֵר לָהֶם שְׂאִינוּ רְאוּי לְהַקְרִיב לוֹ

קֶרֶבֶן, וּפּוֹחֵסוֹ - פּוֹחַת אֶת צוּרְתוֹ לְפָנֵיהֶם,
וְאוֹמֵר לָהֶם, רָאוּ שְׂאִין בּוֹ מִמֶּשׁ - שְׂאִין שׁוֹם
מִמִּשׁוֹת בַּעֲגָל, וְאִין רְאוּי לְעַבְדּוֹ וּלְהַקְרִיב
לְפָנָיו קֶרְבָּנוֹת (ויק"ד ז, א)^כ, וּבִזָּה עֲשִׂאֵם
מְזִידִים, כְּדִמְבוּרָא לְקָמֶן בְּסִמּוּךְ (אות ב),
שֶׁעַל יְדֵי שֶׁהִשְׁפִּיל בְּפָנֵיהֶם אֶת הַעֲגַל, הִתְבַּרַּר
לָהֶם שְׂאִין בּוֹ מִמֶּשׁ, וְנִמְצָא שְׂמָה שְׁבַכֵּל זֹאת
עֲבֻדָּהּ, הִיא בְּמִזְדָּה. וּמִשּׁוּם הָכִי מֵתוּ נָדָב
וְאִבִּיהוּא בָּנָיו, שְׂאֵף עַל פִּי שְׁמָעוּ בְּסִבְרָתָם
בְּמָה שֶׁהִקְרִיבוּ אֵשׁ זָרָה, שֶׁחֲשָׁבוּ שִׁישׁ
בְּמַעֲשֵׂיהֶם מְצוּהָ^כ, שְׁתִּיה לָהֶם לְהִיּוֹת
נִדּוּנִים בְּאֲנוּסִים וְשׁוֹגְגִים, מִשּׁוּם דְּלִבֵּייהוּ
אֲנִסִּינְהוּ - שֶׁהַמַּעֲשֵׂה שֶׁל הַקִּטְרֶת הַקִּטְרֹת

ציונים ומקורות

הַקְדוּשׁ בִּרְוֶךְ הוּא לְמִשָּׁה, אֲתָה רּוֹאָה רְאִיָּה אַחַת, וְאִנִּי
רּוֹאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת, רּוֹאָה אֲתָה אוֹתָם בְּאִים לְסִינִי
וּמִקְבִּלִים תּוֹרָתִי, וְאִנִּי רּוֹאָה אוֹתָם שְׂאֲחֵר שְׂאֲבָא לְסִינִי
לִיתֵן לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה, וְאִנִּי חוֹזֵר בְּטִרְטָרְמִילִין
[בְּאַרְבַּע חַיּוֹת הַקְּבוּעִים בְּכֹסֶא הַכְּבוֹד] שְׁלִי, שֶׁהֵן
מִתְבַּנְּנִין בּוֹ, וְשׁוֹמְטִים אֶחָד מֵהֶן, וּמַכְעִיסִים אוֹתִי בּוֹ,
שְׂנֵאִמֶר (יחזקאל א, י) 'וּפְנֵי שׁוֹר מִהִשְׁמָאל לְאַרְבַּעַתָּן',
וְהֵם מַכְעִיסִים אוֹתִי בּוֹ, שְׂנֵאִמֶר (תהלים קו, כ) 'וַיִּמְירוּ
אֶת כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר'. כֹּה. לְשׁוֹן הַפְּסוּקָה,
'וּבִאֲהָרֵן הִתְאַנֵּף ה' מֵאֵד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶתְפַּלֵּל גַּם בְּעַד
אֲהָרֵן בְּצֵת הַקּוֹא'. כֹּה. לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ, דְּבַר
אֲחֵר, 'שְׂנֵאִה תַעֲוֹרֵר מִדְּנִים' (משלי י, יב), שְׂנֵאִה שְׁתֵּן
אֲהָרֵן בֵּין יִשְׂרָאֵל לְבִין אֲבִיהֶם שְׁבַשְׁמִים, הִיא עוֹרֶרָה
עֲלֵיהֶם דִּינֵי דִינִין, אֲמַר רַב אֲסִי, מִלְּמַד שֶׁהִיא אֲהָרֵן
נוֹטֵל קֶרְבָּנִם וּפּוֹחֵסוֹ לְפָנֵיהֶם, וְאוֹמֵר לָהֶם, דַּעוּ שְׂאִין
בּוֹ מִמֶּשׁ, הוּא שְׂמִשָּׁה אֲמַר לְאַהֲרֵן (שְׁמוֹת לֵב, כֹּא) 'מָה
עָשָׂה לָךְ הָעַם הַזֶּה', אֲמַר לוֹ מוֹטָב הִיא לְהֵן שִׁדּוּנָהּ
שׁוֹגְגִין, וְאֵל יִדּוּנָהּ מְזִידִים, הוּא שֶׁהִקְבִּי'ה אֲמַר לְמִשָּׁה
(שְׁם לֵב, לֵג) 'מִי אֲשֶׁר חָטָא לִי אֲמַחֲנוּ מִסַּפְרִי, הָדָא

הוּא דְכְּתִיב (דברים ט, כ) 'וּבִאֲהָרֵן הִתְאַנֵּף ה' מֵאֵד
לְהַשְׁמִידוֹ' וְגו'. כֹּה. זֶה לְשׁוֹן הַגִּמְרָא (עֵירוּבִין
סג, א), רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לֹא מֵתוּ בְּנֵי אֲהָרֵן עַד
שֶׁהוֹרוּ הַלֵּכָה בְּפָנֵי מִשָּׁה רַבֵּן, מֵאִי דְרוּשׁ, וְנִתְּנוּ בְּנֵי
אֲהָרֵן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ' (ויקרא א, ז), אֲמַרְוּ, אֵף
עַל פִּי שֶׁהָאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם מְצוּהָ לְהַבִּיאַ מִן
הַהַדְיוֹט, ע"כ. וּפִירֵשׁ רַבִּינוּ יוֹנָה (שַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה ש"ג אוֹת
קטז) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, לֹא מֵתוּ נָדָב וְאִבִּיהוּא בְּהַקְרִיבָם אֵשׁ
זָרָה עַל חֹטָא הַהִקְרָבָה, כִּי כּוֹנֵתָם הִיָּתָה לְשֵׁם מְצוּהָ, כִּי
אֲמַרוּ הֵנָּה כְּתוּב בַּתּוֹרָה 'וְנִתְּנוּ בְּנֵי אֲהָרֵן הַכֹּהֵן אֵשׁ
עַל הַמִּזְבֵּחַ', אֵף עַל פִּי שִׁיּוֹרֶדֶת הָאֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם
מְצוּהָ לְהַבִּיאַ מִן הַהַדְיוֹט וְכו'. וְזֶה לְשׁוֹן הַרִשְׁבָּ"א
(עֵירוּבִין שם ד"ה מֵאִי), וְכַתּוּב הַרִשְׁבָּ"א ז"ל, דֵּהֶם וְדָאִי
טַעוּ בְּהוֹרָאֲתָם, דְּלֹא נִאֲמַרוּ הַדְּבָרִים הַלְלוּ אֵלָא
בְּמִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אֲבָל בְּמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי לֹא, דְּמִפּוֹרֵשׁ
בְּיוֹמָא וּבְתַמִּיד, דְּמַעֲרָכָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה הִיוּ עוֹשִׂין עַל
הַמִּזְבֵּחַ, שְׂמִמְנָה נוֹטֵל אֵשׁ לְקִטְרֹת, אֲלֵא הֵם טַעוּ
שֶׁהָיוּ מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי לְמִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, וּמִכָּל מְקוֹם לֹא
נִעֲנְשׁוּ מִשּׁוּם טַעוּתָם, אֲלֵא מִשּׁוּם הוֹרָאֲתָם.

לי, ומה צריך שיכפר קרבן אהרן בעדם. אלא, שישאל צריך שהקרבן שלהם יכפר עליהם על מעשה העגל, אבל כל החטא הזה היה לו דין שוגג, אמנם מה שעשה אהרן, שעשאם מזידים, צריך שקרבנו של אהרן יכפר עליהם.

ולא חטאו במזיד, ולא היה להם למות, עם כל זה נדונו במזידים, משום חטא אביהם.

ובזה יובן נמי הפסוק (ויקרא ט, ז) 'וכפר בעדך ובעד העם', ואחר כך 'ועשה את קרבן העם וכפר בעדם'. וקשה, תרי כפרות לעם למה

פסוק 'וכפר בעדך ובעד העם ואת קרבן העם וכפר בעדם'.

זרע שמשון המבאר

כפרות לעם למה לי, ומה צריך שיכפר קרבן אהרן בעדם ולא די בכפרה שעל ידי קרבנם.^א

אלא, שישאל צריך שהקרבן שלהם יכפר עליהם על מעשה העגל שעשו הם מעצמם, אבל כל החטא הזה היה לו דין שוגג, כי עיקר החטא שלהם קודם שאמר להם אהרן שאין בו ממש, נחשב שוגג. אמנם מה שעשה להם אהרן תוספת על החטא, שעשאם מזידים, צריך שקרבנו של אהרן יכפר עליהם.^ב

הזרה שעשו, עשו אותו בגלל שטעו בדעתם וחשבו שהיא מצוה (עיין שבועות כו, א)^כ, ולא חטאו במזיד, ולא היה להם למות, עם כל זה נדונו במזידים, משום חטא אביהם שגרם לישראל להיות מזידים.^{כט}

שתי כפרות לחטא העגל

ובזה יובן נמי הפסוק (ויקרא ט, ז) 'וכפר בעדך ובעד העם', ואחר כך 'ועשה את קרבן העם וכפר בעדם'. וקשה - יש להקשות על פסוק זה, תרי - שתי

ציונים ומקורות

הקשו רבים ממפרשי התורה הקדמונים בפסוק, ראה רמב"ן, רבנו בחיי, אבן עזרא, כלי יקר, אור החיים ועוד. וראה עוד בדברי רבינו פרשת מסעי (אות ה).

א. תמצית הדיוש: א. ביאור דברי רש"י, להודיע שמכפר לו הקב"ה בעגל זה על מעשה העגל שעשה. אם היה אהרן נחשב כחוטא במעשה העגל, לא היה יכול להביא עגל לחטאת, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור. וממה שנצטוו להביאו, יש ללמוד שחטאו של אהרן נחשב רק כגרמא וכאונס. ועוד יש לבאר בטעם שהביא עגל לכפרתו ולא אמרו אין קטיגור נעשה סניגור, שהמעשה של אהרן נחשב למצוה, לפי שעשה אותו מחשש, שאם יהיה לישראל רק הרהור עבודה זרה, לא יחזרו בתשובה, ולא תועיל להם התורה שילמדו. ולכן עשה להם את העגל, כדי שיחטאו במעשה, ויחזרו בתשובה ויתכפר להם הכל. ב. ביאור דברי רש"י למה אתה בוש לכך נבחרת. שאמר משה לאהרן, מהבושה שיש לך נראה שאתה סבור שחטאת בעגל, ולפי האמת לא חטאת, שהרי התכוונת במעשיך שישראל יחזרו בתשובה ויתכפר להם, ואדרבה 'לכן' - לפי שעשית את העגל כדי לגרום לכפרתם - 'נבחרת', במדה כנגד מדה, שתמיד תקריב את קרבנם

כח. לשון הגמרא, אמר מר, 'האדם בשבועה' (ויקרא ה, ד), פרט לאנוס, היכי דמי, כדרב כהנא ורב אסי, כי הוו קיימי מקמי דרב, מר אמר שבועתא דהכי אמר רב, ומר אמר שבועתא דהכי אמר רב, כי אתו לקמיה דרב, אמר כחד מינייהו, אמר ליה אידך, ואנא בשיקרא אישתבעי, אמר ליה, לבך אנסך. כט. פירוש, שהנה ידוע מה שהקשו המפרשים (רבינו חיים פליטאל ויקרא י, יב; מזרחי דברים ט, כ), שבמקום אחד כתוב שנדב ואביהוא מתו משום שהקריבו אש זרה, ובמקום אחר כתוב שמתו כעונש לאהרן על חטא העגל עיי"ש. ובדברי רבנו מתוך היטב, שאכן אמרין הא והא גרמו, כלומר, שאם לא היה חטא העגל, היה הקב"ה דן את נדב ואביהוא כשוגגים ואנוסים, כיון שטעו בסברתם, ולא היה ממיחם. ורק משום שבחטא העגל גרם אהרן אביהם שישראל יהיו נדונים כמזידים, לכן נענש במדה כנגד מדה, שגם בניו ידונו כמזידים וימותו. וראה עוד מה שכתב רבינו בפרשת מסעי (אות ה).^א לשון הפסוק 'ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עלתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם כאשר צוה ה'.'^ב א. כן

ב

אֱלִיד' וְכו' (איכה ה, כא), עכ"ל. וְהוּא פֶּלֶא.

וַיּוֹבֵן בְּמַה שְׁאִמְרוּ ז"ל (ויק"ר י, ה), שְׁבִנִי אַהֲרֹן מִתּוֹ בְּשִׁבִּיל חֲטָא אַהֲרֹן שְׁעִשָּׂה אֶת הָעֵגֶל, כְּמוֹ שְׁפָרַשׁ רַש"י עַל

מִדְרָשׁ פְּלִיאָה, הוּבָא בְּסִפְר בְּסִפְר נִבְחָר (בפרשתינו ד"ה אשובה).

בְּשַׁעַה שְׁנִשְׁרָפוּ בְּנֵי אַהֲרֹן, אָמְרוּ מִלֵּאכֵי הַשֶּׁרֶת, לָמָּה קִרְעַתְּ אֶת הַיָּם לַפְּנִיָּהֶם, הַשִּׁיבּוֹ הַשְּׂרוּפִים, הַשִּׁיבֵנוּ ה'

מאמרם ז"ל
בשעה
שנשרפו בני
אהרן אמרו
מלאכי
השרת למה
קרעת את
הים לפניכם,
השיבו
השורפים
השיבנו וכו'.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

ב

מהעונש שימותו בני אהרן הוברר שהקב"ה יכריח את ישראל לחזור בתשובה

וְהוּא פֶּלֶא - דברי המדרש תמוהים, שיש לדקדק, מהי השייכות בין קריעת ים סוף לשריפת בני אהרן. וביותר צריך להבין, מה נתכוונו בני אהרן, במה שהשיבו ואמרו הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֱלִיד וְנִשְׁוִבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ פְּקָדָם.¹

חטא העגל שעשה אהרן גרם למיתת בניו

וַיּוֹבֵן הַמִּדְרַשׁ פְּלִיאָה, בְּהַקְדָּם מַה שְׁאִמְרוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל בַּמִּדְרַשׁ (ויק"ר י, ה), שְׁבִנִי אַהֲרֹן מִתּוֹ כְּשִׁנְכֵנוּסוֹ לַהֲקָטִיר הַקְּטוֹרֶת, בְּשִׁבִּיל חֲטָא שֶׁל אַהֲרֹן אֲבִיהֶם שְׁעִשָּׂה אֶת הָעֵגֶל,²

דקדוקים בדברי המדרש פליאה אודות טענת המלאכים במיתת בני אהרן

אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ פְּלִיאָה, וְהוּבָא בְּסִפְר בְּסִפְר נִבְחָר (בפרשתינו ד"ה אשובה),³ בְּשַׁעַה שְׁנִשְׁרָפוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא בְּנֵי אַהֲרֹן כְּשִׁנְכֵנוּסוֹ לַהֲקָטִיר קְטוֹרֶת בְּלֹא שִׁנְצוּתוֹ עַל כֵּךְ,⁴ אָמְרוּ מִלֵּאכֵי הַשֶּׁרֶת לַפְּנֵי הַקִּבְ"ה, לָמָּה קִרְעַתְּ אֶת הַיָּם לַפְּנִיָּהֶם - לַפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. הַשִּׁיבּוֹ הַשְּׂרוּפִים - עֲנוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא שִׁנְשָׁרְפוּ, וְאָמְרוּ לַפְּנֵי הַקִּבְ"ה, הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֱלִיד' וְכו' (איכה ה, כא),⁵ עכ"ל.

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

פרשתנו הביא מדרש פליאה זה, וכתב שהובא בספר כסף נבחר ובספר עיר דוד (לרבי דוד לידא זצ"ל), אך שם מופיע בשינוי לשון, וזה לשונו, בשעה שנשרפו בני אהרן, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, למה קרעת את הים, השיבו שרפי קודש ואמרו הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֱלִיד וְנִשְׁוִבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ פְּקָדָם. ויש אומרים, ברוך שם כבוד מלכותו, ע"כ. ב. בפשטות מתו בני אהרן כעונש על שהקריבו קטורת שלא בצווי הקב"ה, ככתוב בפרשתינו (ויקרא י, א-ב), וַיִּקְחוּ בְנֵי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֵשׁ מִקְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָּהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם, וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה'. אמנם דברי רבינו הם כפי הדעה שמתו כעונש על חלקו של אהרן בחטא העגל, כאשר יבואר להלן. ג. לשון הפסוק, הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֱלִיד וְנִשְׁוִבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ פְּקָדָם. ד. על פי היושב אוהלים הנ"ל. וראה מה שכתבו הכסף נבחר והיושב אוהלים בביאור המדרש. וראה בוכרון מנחם ובנית נבונים, על המדרש פליאה. ה. בפשטות הכוונה היא לעשיית העגל ממש, שזה היה על ידי אהרן (שמות לז, ג-ד). אמנם בהמשך מפרש רבינו באופן אחר את

של ישראל ויתכפרו. ג. פירוש הפסוק 'וירא משה את העם כי פרע הוא כי פרעה אהרן לשמועה בקמיהם'. שמושה רצה שיתגלה עוונם של ישראל למקטרגים ויהיה להם חרפה מהם, כדי שיתבנישו במעשיהם, ובוזה תהיה להם כפרה. ד. כוונת דברי אהרן למשה 'אתה ידעת את העם כי ברע הוא', שכבר במצרים נודע למשה, שיש בין בני ישראל שמהרהרים בעבודה זרה. ולכן היה מוכרח שיחטאו במעשה, כדי שיתחרטו ויתבנישו ויתכפרו. ה. ביאור 'ובאהרן התאנף ה' וגו', אף שאהרן לא חטא בעצם מעשה העגל, מכל מקום חטא במה שעשאו מזידים, על ידי שהוכיח להם שאין ממש בעגל. ובוזה מתבאר הטעם שהוצרכו ישראל שתי כפרות, מה שהביאו הם ומה שכיפר אהרן עבורם, כי קרבנם הוצרך לכפרה על עצם עשיית העגל. ואהרן הוצרך להביא עליהם כפרה, על מה שעשאו מזידים.

א. לשון הכסף נבחר (להרב אבי עזרי מרגליות זצ"ל), שמעתי בשם ספר הפליאה, בשעה שנשרפו בני אהרן, אמרו מלאכי השרת, למה קרעת את הים לפניהם, השיבו השורפים הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֱלִיד וְנִשְׁוִבָה, והוא פלא, עכ"ל. יש לציין, שגם בספר יושב אוהלים (ריש

וּמָה הָיָה חֲטָאוֹ שֶׁל אֶהְרֹן, וְהֲלֹא בָּנָתוֹ
הָיְתָה לְטוֹבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ ז'ל'
(סנהדרין ז, א; ויק"ר י, ג).
וַיֵּשֶׁ לזֶמֶר, דָּאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רִישׁ פְּרָשְׁת

פְּסוּק (דברים ט, כ) 'וּבִאֶהְרֹן הַתְּאֲנָף ה'
מָאד לְהַשְׁמִידוֹ, וְאֵין הַשְׁמִדָּה אֲלָא בְּלוֹי
בָּנִים, וְתַפְלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה עָשָׂה מַחְצָה,
וּמָתוּ שְׁנַיִם וְנִשְׁאָרוּ שְׁנַיִם, עכ"ל.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

שַׁעֲשָׂה אֶת הָעֵגֶל. וְאֵם כֵּן, יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל
דְּבָרֵי רְבוּתֵינוּ, מָה הָיָה חֲטָאוֹ שֶׁל אֶהְרֹן -
בְּעִשְׂיָתוֹ אֶת הָעֵגֶל, שֶׁעָבַר זֶה גִּזְרֵי הַקָּב"ה
לְהַשְׁמִיד אֶת בָּנָיו, וְהֲלֹא בָּנָתוֹ בְּעִשְׂיָת
הָעֵגֶל, הָיְתָה לְטוֹבָה - שֶׁתָּצֵא מִזֶּה טוֹבָה
לְיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רְבוּתֵינוּ ז'ל' בַּגְמָרָא
(סנהדרין ז, א), וּבְמִדְרַשׁ (ויק"ר י, ג), שֶׁבִּיאָרוּ
כּוּוֹנְתוֹ בַּכֹּמָה דְּרִכִּים.

כְּשִׁבְיָה אֶהְרֹן אֶת הָעֵגֶל גֵּרַם שִׁישְׁרָאֵל יְהִי מְזִידִין
בְּעִבּוּדָתָם לְעַל

וַיֵּשֶׁ לזֶמֶר, שֶׁחֲטָא שֶׁל אֶהְרֹן, שֶׁעָבַר
נִעְנָשׁ שְׁמָתוֹ בָּנָיו, לֹא הִיָּה עִשְׂיָת
הָעֵגֶל עֲצָמוֹ, אֲלָא מֵה שְׁגָרַם לְיִשְׂרָאֵל
לִהְיוֹת מְזִידִין בְּעִבּוּדָתָם לְעַל וְלֹא שׁוּגְגִים,
וּלְפִי מָה דָּאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רִישׁ פְּרָשְׁת

כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י עַל הַפְּסוּק שֶׁנֶּאֱמַר בְּפִרְשַׁת
הָעֵגֶל (דברים ט, כ), 'וּבִאֶהְרֹן הַתְּאֲנָף ה' מָאד
לְהַשְׁמִידוֹ - הַקָּב"ה כֵּעֵס מָאד עַל אֶהְרֹן,
בְּשִׁבִּיל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, עַד שֶׁבִּיקֵשׁ לְהַשְׁמִידוֹ,
וְאֵין הַשְׁמִדָּה הַכְּתוּבָה כֹּאן, אֲלָא בְּלוֹי בָּנִים
- שֶׁנִּגְזַר עַל אֶהְרֹן שֶׁכָּל בָּנָיו יָמוּתוּ, מִחֲמַת
הָעוֹן שֶׁעָשָׂה אֶת הָעֵגֶל, וְתַפְלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה -
שֶׁבִּיקֵשׁ מִהַקָּב"ה שִׁירָחַם עַל אֶהְרֹן וְלֹא
יָמוּתוּ בָּנָיו, וְכֵמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאֶתְפַּלֵּל גַּם בְּעַד
אֶהְרֹן, עָשָׂה - הוֹעִילָה לְבַטֵּל מַחְצָה
מִהַגְזִירָה שֶׁנִּגְזְרָה עַל אֶהְרֹן, וְלֹכֵן מָתוֹ רַק
שְׁנַיִם מִבָּנָיו, נִדָּב וְאִבְיָהוּא, וְנִשְׁאָרוּ שְׁנַיִם -
אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר לֹא מָתוּ, עכ"ל.

קוּשִׁיא שֶׁהָיָה אֶהְרֹן נִתְכַּוֵּן לְטוֹבָה

וּבְפִשְׁטוֹת נִרְאָה, שֶׁחֲטָא אֶהְרֹן בַּמָּה

צִיּוֹנִים וּמִקְוֹת

אֶהְרֹן בָּעַת הָהוּא. ט. רָאָה בְּרָא"ם וְגוֹר אֲרִיָּה,
שֶׁהִקְשׁוּ עַל מָה שֶׁכָּתַב רַש"י, שֶׁבָּנֵי אֶהְרֹן מָתוּ בְּשִׁבִּיל
חֲלָקוֹ שֶׁל אֶהְרֹן בְּחֲטָא הָעֵגֶל, שֶׁהָיָה פְּרִשְׁת שְׁמִינִי
(ויקרא י, א-ב) מְפֹרָשׁ שְׁמָתוֹ מִשּׁוּם שֶׁהִכְנִיסוּ קְטוֹרֶת
זֶה לְפָנָיו ה'. וְעוֹד, שֶׁרַש"י עֲצָמוֹ (שְׁמוֹת כד, י) כָּתַב,
שֶׁנִּדָּב וְאִבְיָהוּא מָתוּ עַל שֶׁנִּסְתַּכְּלוּ וְהִצִּיצוּ בְּשִׁכְיָנָה,
וְעִיֵּין שֵׁם מֵה שֶׁתִּירָצוּ. י. לִשְׁוֹן הַגְמָרָא, דֹּאמַר
רַבִּי תַנְחוּם בַּר חֲנִילָאִי, לֹא נֶאֱמַר מִקְרָא זֶה 'וְיִבּוּצַע
בְּרַךְ נֶאֱזָר ה'' (תהלים י, ג), אֲלָא כִּנְגַד מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל,
שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לב, ה) 'וַיִּרָא אֶהְרֹן וּבָנָיו מִזִּבְחַת לְפָנָיו,
מֵה רָאָה, אִמְרוּ רַבִּי בְּנִימִין בַּר יִפְתָּה אִמְרוּ רַבִּי אֶלְעָזָר,
רָאָה חוֹר שִׁזְבוּחַ לְפָנָיו, אִמְרוּ, אִי לֹא שֶׁמְעַנָּא לְהוֹ
הִשְׁתָּא, עָבְדוּ לִי כְּדַעְבְּדוּ בַּחוּר, וּמִיָּקִים בִּי יָאֵם יִהְיֶה
בְּמִקְדָּשׁ ה' כְּהֵן וְנִבְיָא' (איכה ב, כ), וְלֹא הוּיָא לְהוֹ
תִּקְנָתָא לְעוֹלָם. מוֹטָב דְּלִיעֲבָדוּ לְעַל, אֲפֻשֶׁר הוּיָא
לְהוֹ תִּקְנָתָא בְּתוֹכָהּ. יא. בְּמִדְרַשׁ מְבֹאֵר שֶׁלֹּשׁ
שִׁיטוֹת בְּבִיאָרוֹ כּוּוֹנְתוֹ הַטּוֹבָה שֶׁל אֶהְרֹן. א. שֶׁלֹּא
יִהְיֶה וְיִתְחַיֵּיב עַל הִרְגָתוֹ. ב. שֶׁיִּתְעַצֵּל בְּעִשְׂיָתוֹ,
וּבְתוֹךְ כֵּךְ יָבֵא מֹשֶׁה וְיַעֲבֹדוּ אֶת הַקָּב"ה. ג. שֶׁיִּתְחַלֵּל
הַסֵּרְחוֹן בְּאֶהְרֹן וְלֹא בִּישְׂרָאֵל. וְזֶה לִשְׁוֹן הַמִּדְרַשׁ, רַבִּי
בְּרַכְיָה בִּשְׁם רַבִּי אַבָּא בַּר כְּהָנָא וְכו', בְּשַׁעֲשָׂה שֶׁעָשָׂה
יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה בְּתַחֲלִילָה הִלְכוּ אֶצֶל חוֹר, אִמְרוּ

הַחֲטָא שֶׁל אֶהְרֹן שְׁגָרַם לְמִיתַת בָּנָיו. ו. לִשְׁוֹן
רַש"י, 'וּבִאֶהְרֹן הַתְּאֲנָף ה'', לְפִי שֶׁשֶּׁמַע לְכַס.
'לְהַשְׁמִידוֹ, זֶה כְּלוּי בָּנִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר 'וְאֶשְׁמִיד
פְּרִי מִמֶּעַל. 'וְאֶתְפַּלֵּל גַּם בְּעַד אֶהְרֹן, וְהוֹעִילָה
תַּפְלָתוֹ לְכַפֵּר מַחְצָה, וּמָתוּ שְׁנַיִם וְנִשְׁאָרוּ שְׁנַיִם. וְזֶה
לִשְׁוֹן הַמִּדְרַשׁ (ויקרא י, ה), עַל דַּעְתִּיהָ דְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן
לִוִי דֹאמַר תַּפְלָה עֲשֵׂתָה מַחְצָה, מִמִּי אֵתָה לְמַד
מֵאֶהְרֹן, שֶׁבְּתַחֲלִילָה נִגְזְרָה גְזִירָה עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר
'וּבִאֶהְרֹן הַתְּאֲנָף ה' מָאד לְהַשְׁמִידוֹ, אִמְרוּ רַבִּי יְהוֹשֻעַ
דְּסַכְנִין בִּשְׁם רַבִּי לִוִי, אֵין הַשְׁמִדָּה אֲלָא כִּלְוֵי בָּנִים,
כְּמָה דֹּאֵת אִמְרוּ 'וְאֶשְׁמִיד פְּרִי מִמֶּעַל וְשִׁרְשֵׁי מִתְחַת',
כִּיּוֹן שֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה עָלָיו, נִמְנָעָה מִמֶּנּוּ חֲצִי הַגְזִירָה,
מָתוּ שְׁנַיִם וְנִשְׁתִּירָיו שְׁנַיִם, הָדָא הוּא דְּכִתִּיב (ויקרא ה,
ב) 'קַח אֶת אֶהְרֹן וְאֶת בָּנָיו אִתּוֹ, ע"כ. וְזֶה לִשְׁוֹן
הַמִּדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (פְּרִשְׁת אַחֲרֵי מוֹת יב), 'אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי
בָנֵי אֶהְרֹן, אֶרְבַּעַתָּהּ הָיוּ רְאוּיִין לְמוֹת וְנִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה
עָלֵיהֶן וְעֲשֵׂתָה תַּפְלָתוֹ מַחְצָה, אִימָתִי בְּשַׁעֲשָׂה שֶׁעָשָׂה
יִשְׂרָאֵל אֶת הָעֵגֶל, מֵה כְּתִיב שֵׁם, 'וּבִאֶהְרֹן הַתְּאֲנָף ה'
מָאד לְהַשְׁמִידוֹ, וְאֵין הַשְׁמִדָּה אֲלָא כְּלִיָּה וְכו'.
ז. הֵינֵנוּ בַּמָּה שֶׁחֹזֵר מִשָּׁה וְסִיפֵר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת
מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל בְּסִפְרֵי דְּבָרִים. ח. לִשְׁוֹן הַפְּסוּק,
'וּבִאֶהְרֹן הַתְּאֲנָף ה' מָאד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶתְפַּלֵּל גַּם בְּעַד

לָהֶם, רְאוּ שְׂאִין בּוֹ מִמֶּשֶׁה. הוּא שְׂמֹשֶׁה
אָמַר לְאַהֲרֹן, 'מָה עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי
הִבָּאתָ וְכו' (שמות לב, כא), מוֹטֵב שְׂיִדּוֹנוֹ
שׁוֹגְגִים וְאֵל יִדּוֹנוֹ מְזִידִים, הֲדָא הוּא
דְּכָתִיב 'וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנֵּף ה' מְאֹד

צו את אהרן (ויק"ר ז, א), 'שנאה תעורר
מִדְּנִים' (משלי י, יב), שְׁנָאָה שְׂנֵאתָן אֶהְרֹן בֵּין
יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׂבִשְׁמִים, הִיא עוֹרֶרָה
לָהֶם דִּינֵי דִינִים, מְלַמֵּד שֶׁהָיָה אֶהְרֹן
נוֹטֵל קֶרְבָּנָם וּפּוֹחֵסֵן לַפְּנִיָּהֶם, וְאוֹמֵר

זרע שמשון המבאד

קרבנות. וזה הוא מה שמששה אמר לאהרן
בירידתו מהר סיני (שמות לב, כא) ^{טו} 'מָה
עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי הִבָּאתָ עָלַי חֲטָאָה
גְּדֹלָה', שעל ידי שבזית לפניהם את
העגל, הגדלת את חטאם, ומוטב היה אם לא
היית משפיל ומבזה את העגל בפניהם,
שְׂיִדּוֹנוֹ - שאז היו ישראל נידונים כשוגגים,
לפי שאז היו עובדים אותו רק מחמת
טעותם שחשבו שיש בו ממש, ^{טז} וְאֵל יִדּוֹנוֹ
כְּמִזִּידִים - ולא יהיו נידונים כמזידים, כלומר,
שעל ידי שהשפלת בפניהם את העגל,
התברר להם שאין בו ממש, ונמצא שמה
שבכל זאת עבדוהו, היה במזיד, הֲדָא הוּא
דְּכָתִיב (דברים ט, כ) 'וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנֵּף ה' מְאֹד

צו את אהרן (ויק"ר ז, א) ^{יז}, על הפסוק (משלי י,
יב) ^{יח} 'שְׁנָאָה תַעֲרֹר מִדְּנִים', שהשנאה שְׂנֵאתָן
- שגם אהרן שתהיה בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם
שְׂבִשְׁמִים - הקב"ה, על ידי שבירר לפניהם,
שהעגל שעשו אין בו ממש, וכיון שמכל
מקום עבדוהו, נחשבו כמזידין, הִיא עוֹרֶרָה
לָהֶם דִּינֵי דִינִים - גרמה שתתעורר עליהם
מדת הדין בתוקפה. ודבר זה מְלַמֵּד אותנו,
שֶׁהָיָה אֶהְרֹן נוֹטֵל מִיִּשְׂרָאֵל אֶת קֶרְבָּנָם -
שרצו להקריב לעגל, ואומר להם שאינו ראוי
להקריב קרבן לעגל, וּפּוֹחֵסֵן ^{יט} - ופוחת צורתו
של העגל לַפְּנִיָּהֶם, וְאוֹמֵר לָהֶם - לישראל,
רְאוּ שְׂאִין בּוֹ מִמֶּשֶׁה - שאין שום ממשות
בעגל, ואין ראוי לעבדו ולהקריב לפניו

ציונים ומקורות

שידונו שוגגין, ואל ידונו מזידים. הוא שהקב"ה אמר
למשה (שם לב, לג) 'מי אשר חטא לי אמתנו מספרי',
הדא הוא דכתיב (דברים ט, כ) 'ובאהרן התאנף ה'
מאד להשמידו וגו'. יג. לשון הפסוק, 'שנאה
תעורר מִדְּנִים וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תִּכְסֶּה אֶהְבָּה'. הפירוש
הפשוט של 'מִדְּנִים' הוא מריכות, אך המדרש מפרש
'מִדְּנִים' בלשון נוסטריקון, כאילו כתוב 'דיני דינים'.
יד. הגירסא במדרש לפנינו היא, 'ופוחסו'. ואולי
צריך לגרוס כן גם בדברי רבינו. טו. גירסת
המדרש לפנינו היא, דעו שאין בו ממש.
טז. לשון הפסוק, 'ויאמר משה אל אהרן מה עָשָׂה לָךְ
הָעָם הַזֶּה כִּי הִבָּאתָ עָלַי חֲטָאָה גְּדֹלָה'. יז. בעץ
יוסף הקשה, היאך יתכן שידונו כשוגגים, שהרי
האיסור לעבוד עבודה זרה מפורש בתורה. ותיירץ על
פי מה שכתב הכוזרי (מאמר א אות צז), שהעגל לא
היה עבודה זרה ממש, אלא שדימו ישראל לעשות
דבר אמצעי שעל ידי זה יזכרו האלוקות, כמו שמש
היה אמצעי. ואהרן היה חפץ להראות להם את
טעותם, ופחס את העגל או את קרבנם, ואז נדונו
כמזידין מאחר שראו שאין בו ממש. וראה ביפה תואר
השלם (ד"ה מוטב) שביאר כן.

לו, קום עשה לנו אלהים. כיון שלא שמע להן, עמדו
עליו והרגוהו, ואחר כך הלכו אצל אהרן, אמרו לו
(שמות לב, א) 'קום עשה לנו אלהים', כיון ששמע
אהרן כן, מיד נתיירא וכו', אמר אהרן, מה אעשה,
הרי הרגו את חור שהיה נביא, עכשיו אם הורגים
אותי שאני כהן, מתקיים עליהם המקרא שכתוב 'אם
יהרג במקדש ה' כהן ונביא' ומיד הם גולין. דבר
אחר, 'יירא אהרן', מה ראה, אם בונין הם אותו, זה
מביא צרור וזה אבן, ונמצאת מלאכתם כלה בכת
אחת, מתוך שאני בונה אותו, אני מתעצל במלאכתי,
ורבינו משה יורד ומעבירה לעבודה זרה, ומתוך שאני
בונה אותו, אני בונה אותו בשמו של הקדוש ברוך
הוא וכו'. דבר אחר, 'יירא אהרן' מה ראה, אמר
אהרן, אם בונין הן אותו, הסרחון נתלה בהן, מוטב
שיתלה הסרחון בי ולא בישראל. יב. לשון
המדרש, דבר אחר, 'שנאה תעורר מִדְּנִים', שנאה
שנתן אהרן בין ישראל לבין אביהם שבשמים, היא
עוררה עליהם דיני דינים. אמר רב אסי, מלמד שהיה
אהרן נוטל קרבנם ופוחסו לפניהם, ואומר להם, דעו
שאין בו ממש, הוא שמששה אמר לאהרן (שמות לב,
כא) 'מָה עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי הִבָּאתָ עָלַי חֲטָאָה גְּדֹלָה', אמר לו, מוטב היה להן

לְהַשְׁמִידוֹ, וְאִין הַשְׁמָדָה אֵלָא כְּלוּי בְּנִים וְכוּ, עכ"ל.

עוֹד אֶמְרִינָן בְּפֶרֶק קמא דְּעֵבֻדָּה זָרָה (ד, ב), לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, וְלֹא עָשׂוּ אֵלָא כְּדִי לְהוֹרוֹת תְּשׁוּבָה לְרַבִּים.

עוֹד אֵיתָא בִּיִּלְקוּט (שמעוני פרשת בשלח רמז רלד) עַל פֶּסוּק (שמות יד, כב) 'וְהַמִּים לָהֶם חֹמָה', עֲמַד סְמָא"ל וְאָמַר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, לֹא עָבְדוּ יִשְׂרָאֵל עֲבֻדָּה זָרָה בְּמִצְרַיִם, וְאַתָּה עוֹשֶׂה לָהֶם נִסִּים. וּבְשִׁשְׁמֵעַ זֶה

זרע שמשון המבאד

לחשוב, שאין להם תקנה בתשובה, אלא ללמדו ממעשה העגל, שגם הם כשישובו בתשובה, תתקבל תשובתם.

בקריעת ים סוף התברר שהקב"ה אינו מעניש על השגגות עוֹד יש להקדים, מה דאֵיתָא בִּיִּלְקוּט שמעוני (פרשת בשלח רמז רלד)^{כא} עַל הַפֶּסוּק האמור בענין קריעת ים סוף (שמות יד, כב)^{כב} 'וְהַמִּים לָהֶם חֹמָה', שדורשים הפסוק כאילו כתוב 'וְהַמִּים לָהֶם חֲמָה', מלשון כעס, שמי הם נתמלאו כעס על ישראל. והיינו, שכשעמדו ישראל לפני ים סוף, וביקש הקב"ה לקרוע להם את הים, כדי שיעברו בתוכו וינצלו מהמצריים, עֲמַד סְמָא"ל - השר של עשו, וְאָמַר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, וְכִי לֹא עָבְדוּ יִשְׂרָאֵל עֲבֻדָּה זָרָה בְּמִצְרַיִם, וְאַתָּה עוֹשֶׂה לָהֶם נִסִּים - בתמיהה, הרי הם חייבים מיתה, ואינם ראויים שתקדע בעבורם את הים כדי להצילם מיד מצרים. וּבְשִׁשְׁמֵעַ דְּבַר זֶה

לְהַשְׁמִידוֹ - שהקב"ה כעס על אהרן, מפני שגרם שיהיו ישראל נידונים כמזידין, ולכך גזר עליו 'להשמידו', וְאִין 'הַשְׁמָדָה' זו, אֵלָא כְּלוּי בְּנִים וְכוּ^{כג}, והרי מבואר מדברי המדרש, שלא כעס הקב"ה על אהרן משום מעשה העגל עצמו, אלא על שגרם לישראל לעברו במזיד.

משמים נגזר שיחטאו ישראל בעגל כדי להורות תשובה לרבים

עוֹד יש להקדים, מה דאֶמְרִינָן בגמרא בְּפֶרֶק קמא דְּעֵבֻדָּה זָרָה (ד, ב)^{כד}, לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה - להכשל בחטא העגל, לפי שהיו גיבורים ושולטים ביצרים, ולא היה ראוי שיתגבר יצרם עליהם^{כה}, וְלֹא עָשׂוּ אֵת הָעֵגֶל, אֵלָא מפני שהיתה גזירה מן השמים, שיתגבר יצרם עליהם ויכשלו בזה, כדי שיחזרו בתשובה ותתקבל תשובתם, כְּדִי לְהוֹרוֹת - ללמד בכך דרך תְּשׁוּבָה לְרַבִּים - שעל ידי כן, גם אם בעתיד יחטאו הציבור, לא יעלו בדעתם

ציזנים ומקודרות

יחיד, אומרים לו, כלך אצל יחיד. ואם חטאו ציבור, אומרים להו, לכו אצל צבור. כ. על פי רש"י (ד"ה לא). כא. לשון הילקוט, דבר אחר, 'והמים להם חומה', שירד סמא"ל ואמר לפניו, רבונו של עולם, לא עבדו ישראל עבודה זרה במצרים ואתה עושה להם נסים, והיה משמיע קולו לשר של ים, ונתמלא עליהם חמה וביקש לטבען. מיד השיב לו הקדוש ברוך הוא, שוטה שבעולם, וכי לדעתם עבדוהו, והלא לא עבדוהו אלא מתוך שעבוד ומתוך טרף דעת, ואתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון. כיון ששמע שר של ים, אותה חמה שנתמלא על ישראל החזירה על מצרים, שנאמר (שמות יד, כו) 'וישובו המים', ששבו מישראל על מצרים. כב. לשון הפסוק, וַיִּבְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיָּקֶשׁ וְהַמִּים לָהֶם

יח. ביפה תואר השלם (ד"ה אלא) הביא שיש שפירש שדרשו כן משום שלא כתוב 'לאבדו'. ודחה את פירושו, וביאר, שההשמדה כוללת את אהרן ובניו עמו, ולפי שהחטא של אהרן לא היה חמור כל כך, מסתבר שלא נענש בכליון גמור הוא ובניו, אלא רק על בניו. יט. לשון הגמרא, ואמר רבי יהושע בן לוי, לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שנאמר (דברים ה, כו) 'מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים', וגו', והיינו דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, לא דוד ראוי לאותו מעשה, ולא ישראל ראוי לאותו מעשה וכו', ולא ישראל ראוי לאותו מעשה, דכתיב 'מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים', אלא למה עשו, לומר לך, שאם חטא

שר של ים, נתמלא עליהם חמה, ובקש לטבוע. מיד השיב לו הקדוש ברוך הוא, שומה שבעולם, וכי לדעתם עבדו, והלא לא עבדו אלא מתוך שעבוד, ומתוך טרופ דעת וכו', ואתה דן שוגג כמזיד, אנם כרצון וכו', עכ"ל, ועיין שם.

ומעתה מקשים המלאכים בשעה שגשגו בני אהרן, דמוכח מכאן, שהקדוש ברוך הוא פעם עליו, לפי שעשה ישראל מזידים, אמרו מלאכי השרת, למה קרעת את הים לפני ישראל, והלא כבר עבדו עבודה זרה במצרים. אלא ודאי צריך לומר,

זרע שמשון המבאר

המלאכים טענו שאהרן גרם לישראל להיות מזידין, כרצון הקב"ה במעשה העגל

ומעתה יש לבאר את המדרש פליאה הנ"ל, שמקשים - שכך הקשו המלאכים להקב"ה, בשעה שגשגו בני אהרן, בשביל חטאו של אהרן במעשה העגל, דמוכח מכאן, שהקדוש ברוך הוא פעם עליו - על אהרן, לפי שעשה - שגרם שיהיו ישראל מזידים בעבודתם לעגל, על ידי שהראה להם שאין בו ממש. ולכן אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, ובקשו להמליץ על אהרן שאדרבה היה ראוי לאהרן לעשות כן, ויש הוכחה לזה, שהרי אם לא כן קשה, למה אתה הקב"ה, קרעת את הים לפני ישראל והצלת אותם מהמצרים, והלא כבר עבדו ישראל עבודה זרה במצרים, ולא היו ראויים להנצל. אלא ודאי שממה שקרעת להם את הים והצלתם, ולא ענשתם על מה שעבדו עבודה זרה במצרים, צריך לומר - מוכח מכך,

השר של הים - המלאך הממונה על הים, נתמלא עליהם - על ישראל חמה - כעס, ובקש לטבוע בים סוף, מיד השיב לו הקדוש ברוך הוא לסמא"ל²¹, שומה שבעולם, וכי לדעתם - מתוך דעת שלימה עבדו ישראל עבודה זרה במצרים, והלא לא עבדו שם עבודה זרה, אלא מתוך - מחמת השעבוד שהמצריים שעבדו אותם, ומתוך טרופ דעת - שנשתבשה דעתם מחמת השעבוד וכו', ומחמת זה הם נחשבים כשוגגים, ואין להענישם על מה שעבדו עבודה זרה²², וכי אתה דן - שופט להעניש את החוטא בשוגג כמו מי שחטא כמזיד, ואת מי שחוטא מחמת האנס כמו מי שחוטא ברצון וכו'. וכששמע השר של הים טענה זו, השיב את הכעס שהיה לו על ישראל, והחזירה על המצריים²³, והטביעם בים, עכ"ל, ועיין שם.

ציונים ומקורות

(לבעל המשנה למלך, דרוש א ד"ה ואמרינן). כד. כך נראה מדברי רבינו להלן. אמנם לעיל (שמות אות ח) ביאר רבינו, שמחמת שעבוד ומחמת הטיורף, היינו שעל ידי כן נחשבים ישראל 'כאנוסים ומטורפים בדעתם'. ובפרשת דרכים (שם ד"ה ועוד יש לדקדק) כתב, שהם שני טעמים, שמה שאמר 'מתוך השעבוד', היינו שהיו אנוסים לעבוד עבודה זרה, ומה שאמר 'מתוך טיורף הדעת', היינו שהיו שוגגים. ועיין שם שביאר שהוצרכו שם שתי הטענות. כה. מפני שהם גרמו טיורף הדעת לישראל, והחטיאו אותם. על פי אהל יעקב (להמגיד מדובנא, פרשת בשלח) זהב שבא (פרשת בשלח ד"ה בפסוק עזי).

חומה מימינם ומשמאלם'. אמנם יתכן, שכוונת הילקוט היא לפסוק שכתוב שם להלן (יד, כט) 'ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חמה מימינם ומשמאלם', ומשום שכתוב 'חמה' בלי וא"ו, לכן דרשו הילקוט מלשון חמה. וכן העיר במשך חכמה (שמות יד, כט). וזה לשון הילקוט (שם רמז רלח), 'ויש אומרים, באחרונה ירד וטבע, שנאמר (שמות טו, יט) 'כי בא סוס פרעה, ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים', והיו מלאכי השרת תמהין לומר, בני אדם עובדי עבודה זרה מהלכים ביבשה, ומנין שאף הים נתמלא עליהן חמה, שלמעלה הוא אומר 'והמים להם חומה', 'חמה' כתיב. כג. על פי פרשת דרכים

התשובה היא לחוטא במזיד, ואם לא היה דבורו של אהרן, היו נדונים בשוגגים, וכיצד היתה הוראת התשובה לרבים. ואם כן, מה שעשה אהרן, כך היה ראוי לעשות, ולא עשה אלא כפי רצונו שהנחת לעשות אותו מעשה, אף על פי שלא היו ראויים.

שאלו אתה מעניש על השוגג אלא על המזיד, ואדרבא, אתה מוחל על השגגות, ברכתיב (תהלים יט, יג) "שגיאות מי יבין".

והשתא, ממה נפשך קשה, למה בעסת על אהרן ומתו בנזיו, הלא אם ישראל לא היו מזידים, לא היו מזרים התשובה לרבים, שעקר

זרע שמשון המבאר

היתה יוצאת מחטא העגל, הוראת התשובה לרבים שחטאו במזיד. ואם כן, הרי נמצא שמה שעשה אהרן - שביזה בפניהם את העגל, וגרם בכך שיהיו מזידים, כך היה ראוי לו לעשות, כדי שיהיה ממעשיהם הוראה לרבים שיחטאו במזיד, שיכולים תמיד לחזור בתשובה, ולא עשה כן, לגרום שיהיו מזידים, אלא כפי רצונו, שהנחת לישראל, לעשות אותו מעשה של העגל, אף על פי שלא היו ראויים להיכשל בכך, כדי להורות מכך דרך תשובה לרבים¹⁰.

ובזה מבואר, שמה שאמרו המלאכים בשעה שנשרפו בני אהרן, למה קרעת את הים, התכוונו בכך להצדיק את אהרן, שכיון שמקריעת ים סוף מוכח שהקב"ה אינו מעניש על השגגות רק על המזידים, ואם כן, בודאי שמה שחפץ הקב"ה בחטא העגל, כדי שיהיה מכך לימוד לדורות שיכולים הרבים לחזור בתשובה על חטאיהם, היינו שאף על הזדונות יכולים לחזור בתשובה, ואם כן, הרי היה מוכרח שחטא העגל יהיה במזיד. ואם כן הרי נמצא שאהרן לא חטא במה שגרם לישראל להיות מזידים, אלא אדרבה גרם

שאלו אתה מעניש את החוטאים על השוגג - אם חטאו רק בשוגג, אלא רק על המזיד - אם חטאו במזיד, ואדרבא, אתה מוחל על השגגות, ברכתיב (תהלים יט, יג) "שגיאות מי יבין מנסתרות נקני" - שאמר דוד כיון שאי אפשר להיזהר שלא לעבור על מצוותיך בשוגג, על כן אני מבקש ממך הקב"ה, שתנקני ותכפר לי מהרע שעשיתי בשוגג, דהיינו שהיה נסתר ממני שמה שעשיתי היה רע¹¹.

והשתא - ועתה שמכח מה שהצלת אותם בים סוף, התבאר שאין אתה מעניש על השגגות, ממה נפשך קשה, למה בעסת על אהרן, מפני שגרם שישראל יעבדו לעגל במזיד, ומתו בנזיו מחמת כעס זה, שהרי בודאי מה שעשה אהרן היה כראוי, שהלא אם ישראל לא היו מזידים בחטא העגל, לא היו מזרים - מראים בכך דרך התשובה לרבים שחטאו, שהרי עקר התשובה היא רק לחוטא במזיד, שהרי הקב"ה אינו מעניש על השגגות, ואם לא היה דבורו של אהרן, שביזה את העגל בפניהם, היו ישראל נדונים רק בשוגגים ולא כמזידים, ואם כן, כיצד

ציונים ומקורות

חטא יחיד אומרים לו וכו', כלומר שהיה הקדוש ברוך הוא עוזרו, כדכתיב (תהלים לו, לג) 'ה' לא יעזבנו בידו', ולכן אמר דוד 'פנה אלי' מפני שמה שחטאתי לא היה אלא כדי להורות תשובה על היחיד, ובשביל זה הייתי עני מן הסיוע העליון שלא עזרני להנצל מן היצר.

כו. על פי מצודת דוד (שם). כז. ראה כעין זה בדברי רבינו (פרשת נשא אות ח) 'פנה אלי וחנוני כי יחיד ועני אני' (תהלים כה טז), מה טעם הוא זה שיפנה אליו מפני שהוא יחיד וכו'. ו"ל דבמסכת עבודה זרה (ד, ב) אמרינן, שלא היה דוד ראוי לאותו מעשה, אלא שאם

הַשִּׁיבוּ הַשְּׂרוּפִים, 'הַשִּׁיבֵנוּ' וכו'.
 בלומר, בלא זה יש קשיה
 לאלהינו, שהרי הקדוש ברוך הוא הניח
 שישראל יעשו העגל, כדי להורות
 תשובה לרבים ולדורות הבאים, ואם לא
 היה מעשה העגל, היה אפשר שלא
 יעשו תשובה, שהיו טועים ושוגגים
 בסברתם, לומר שאין תשובה מועלת
 לרבים, אבל לאחר מעשה העגל אי
 אפשר להם למעות עוד.

וּמַעַתָּה נִקְרָא שָׁגַם אֶתָּה עֲשִׂיתָ אֵת
יִשְׂרָאֵל מְזִידִים, שָׁאֵם דּוֹרוֹת
הַבָּאִים לֹא יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, אֵין לָהֶם
מָנוֹס, שְׁבֻדָּאֵי יְהוּי נִקְרָאִים מְזִידִים
וּפּוֹשְׁעִים. וְאֵם כֵּן, לָמָּה חָרָה אַפְּךָ עַל
אַבְיָנוּ עַל שְׁעֲשָׂה יִשְׂרָאֵל מְזִידִים, הֲלֹא
אַף אֶתָּה הִנַּחְתָּ לַעֲשׂוֹת הָעֵגֶל, כְּדִי
שְׁדוֹרוֹת הַבָּאִים יְהוּי נְדוּנִים כְּמְזִידִים,
דָּאֵם לֹא הָיָה זֶה הַמַּעֲשֶׂה, יְהוּי נְדוּנִים
כְּשׁוֹגְגִים וְאִנוּסִים בְּסִבְרָתָם.

זרע שמשון המבאר

בכך שיתקיים רצונו של הקב"ה, ולכן הרי
 אינו ראוי שיהיה נענש על כך במיתת בניו.

תשובת השרופים שאף הקב"ה גרם שהרבים שאינם
 חוזרים בתשובה נחשבים כמזידין

הַשִּׁיבוּ הַשְּׂרוּפִים 'הַשִּׁיבֵנוּ' ה' אֵלֶיךָ
וְנִשְׁוֹבָה' וכו', בלומר, הרי בלא זה - גם בלי
הקושיא מקריעת ים סוף, כביכול יש קשיה
לאִלְהִינּוּ - עַל הַקִּבְ"ה, לָמָּה הוּא מַעֲנִישׁ אֵת
אֶהָרֵן בְּמִיתַת בְּנָיו, שְׁהָרִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
הֵנִיחַ שִׁישְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ הָעֵגֶל, כְּדִי לְהוֹרֹת מִכֵּן
תְּשׁוּבָה לְרַבִּים וְלְדוֹרוֹת הַבָּאִים. וְאֵם לֹא הָיָה
מַעֲשֶׂה הָעֵגֶל, הָיָה אִפְשָׁר שֶׁהָרַבִּים שְׂבָדוֹרוֹת
הַבָּאִים שִׁיחְטָאוּ בְּמִזִּיד, לֹא יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, לִפִּי
שִׁיְהִיו טוֹעִים וְשׁוֹגְגִים בְּסִבְרָתָם לֹא־מֵר שְׁאִין
תְּשׁוּבָה מוֹעֵלָת לְרַבִּים שְׂחֻטָּאִים בְּמִזִּיד^ט.
אֲבָל לְאַחַר מַעֲשֶׂה הָעֵגֶל, שְׂחֻטָּאֵי הָרַבִּים
בְּמִזִּיד וְחִזְרוּ בְּתִשְׁבּוּבָה וְנִתְקַבְּלוּ תְּשׁוּבָתָם,
שׁוֹב אִי אִפְשָׁר לָהֶם לְמַעַת עוֹד בְּכֵן שֶׁהָרִי
דְּבַר יָדוּעַ הוּא וּמְפּוֹרֵשׁ בְּתוֹרָה, וְא"כ מַעַתָּה
אִם הָרַבִּים שִׁיחְטָאוּ בְּדוֹרוֹת הַבָּאִים לֹא יַעֲשׂוּ
תְּשׁוּבָה, יְהוּי נִחְשָׁבִים כְּמִזִּידִין.

ומעתה, נקרא שגם אתה - הקב"ה, על
 ידי שהודעת לכולם שיש דרך תשובה
 לרבים, עשית את ישראל שבדורות הבאים,
 מזידים, שאם הדורות הבאים לא יעשו
 תשובה על מה שיחטאו במזיד, אין להם
 מנוס - לא יוכלו להנצל מהעונש על מה שלא
 חזרו בתשובה, בטענה שלא ידעו שיכולים
 לחזור בתשובה^ט, שבוֹדָאֵי יְהוּי נִקְרָאִים
 מְזִידִים וּפּוֹשְׁעִים על מה שלא חזרו
 בתשובה, שהיה להם ללמוד ממעשה העגל,
 שציבור החוטאים במזיד יכולים לחזור
 בתשובה.

ואם כן, למה חרה אפך - כעסת על אהרן
 אבינו, על מה שעשה - שגרם שיהיו ישראל
 מזידים, ולכן גזרת עלינו מיתה, הלא אף
 אתה גרמת לישראל שיהיו מזידין, על ידי
 שהנחת לישראל לעשות העגל, כדי
 שדורות הבאים יהיו נדונים כמזידים, דאם
 לא היה זה המעשה של העגל, יהיו נדונים
 כשוֹגְגִים וְאִנוּסִים בְּסִבְרָתָם, על מה שאינם

ציונים ומקורות

לשוננו, אבל עתה שחטאו [ישראל בעגל], והורו שיש
 תשובה אף לרבים, אם כן, [גם] כשרבים חטאו, יש להם
 לעשות תשובה, וכשאינם עושים תשובה, אין [הטעם
 ש]נגמר דינם [לרעה] מחמת העבירות, רק מחמת שאין
 רוצים לעשות תשובה, כדכתיב (ירמיה ב, לה) 'הנני נשפט
 אותך על אמרך לא חטאתי'.

כח. ראה בדברי רבינו בפרשת פקודי (אות א) שפירש
 רבינו שקודם מעשה העגל לא היה כלל האפשרות לחזור
 בתשובה, קודם שלמדנוהו מהעגל. ולכאורה סותר
 לדבריו כאן, שרק היו טועים כך לחשוב שאין התשובה
 מועילה על מה שחטאו במזיד. כט. השווה
 לדברי רבינו כאן, מה שכתב בפרשת פקודי (אות א) וזה

תאמר עוד 'שובה ישראל' (חושע יד, ב), דמ'שמע' שישבו מעצמם, אלא 'השיבנו ה' אליך', שתהיה אתה הראשון לסייענו ולעזור לבנו לשוב בתשובה (עין אי"ר ה, כא), ואז אף אנו נצדיק עלינו את הדין, שלא היה צורך שאהרן יעשם מזידים, שהרי על כל פנים לדורות הבאים תקדוש ברוד הוא יכריחם לשוב בתשובה.

והנה, לתרץ קשיא זו צריך לומר, שגלוי וידוע לפניו, שלעולם לא יבוא זה הענין שישאל לא יעשו תשובה, לפי שאף אם לא ירצו לעשותה, הוא יכריחם לעשותה, ולא יבאו לעולם לכלל מזידים, מה שאין פן אהרן שהביאם לכלל מזידים. אבל אם נתרץ כך, צריך לומר דוקא 'השיבנו ה' אליך', כלומר, ולא

זרע שמשון המבאר

ולא תאמר לנו עוד 'שובה ישראל' (חושע יד, ב)^א, דמ'שמע' שהקב"ה חפץ שישראל ישובו - יחזרו בתשובה מעצמם, אלא 'השיבנו ה' אליך', שתהיה אתה - הקב"ה, הראשון לסייענו ולעזור לבנו לשוב בתשובה (עין אי"ר ה, כא)^ב. ואז - כשיהיה כן, שיתקיים הפסוק 'השיבנו', ותמיד אתה תעורר אותנו בתשובה, אף אנו - בני אהרן, נצדיק עלינו את הדין - נודה שהדין שגזרת עלינו למות מחמת החטא של אבינו אהרן, הוא דין אמת, שהרי התברר שלא היה צורך שאהרן יעשם לישראל מזידים בחטא העגל, על ידי שביזה והשפיל את חשיבותו של העגל בפניהם, כדי שישראל ילמדו מכך דרך לדורות, שיכולים לחזור בתשובה אף על הזדונות, שהרי על כל פנים לדורות הבאים, גם אם אהרן לא היה גורם שיהיו מזידים, ולא יהיה להם הוראה לדורות לכך מחטא העגל, מכל מקום תקדוש ברוד הוא יכריחם לדורות הבאים שיחטאו במזיד, לשוב בתשובה, על ידי שיעורר את לבם לכך.

חוזרים בתשובה. אבל אחרי מעשה העגל, יהיו נחשבים כמזידים על כך. ואם כן היאך אתה מעניש את אהרן, והרי אף אתה נהגת כמוהו.

הקב"ה יכריח את ישראל לחזור בתשובה, ולא יבואו לכלל מזידים והנה לתרץ קשיא זו צריך לומר, שגלוי וידוע לפניו - לפני הקב"ה, שלעולם לא יבוא זה הענין שישאל לא יעשו תשובה, לפי שאף אם לא ירצו הם מעצמם לעשותה, הוא - הקב"ה יכריחם לעשותה, על ידי שיעורר את לבם בתשובה, ולא יבאו לעולם למזידים - שימנעו את עצמם במזיד מלעשות תשובה. מה שאין פן אהרן שהביאם למזידים במעשה העגל, ועל כן הוא ראוי להענש על כך.

רק אם יתקיים 'השיבנו',

יתברר שאהרן חטא במה שעשאם מזידים

אבל אם נתרץ כך, צריך לומר דוקא שיתקיים הפסוק 'השיבנו ה' אליך', שאתה הקב"ה תכריח אותנו לחזור בתשובה, כלומר,

ציונים ומקורות

פרשת ויחי (אות יא). א. לשון הפסוק, 'שובה ישראל עד ה' אלוקיך פי כשלת בעונך'. ב. לשון המדרש, 'השיבנו ה' אליך ונשובה', אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, שלך הוא 'השיבנו', אמר להם, שלכם הוא שנאמר (זכריה א, ג) 'שובו אלי ואשובה אליכם נאם ה'', אמרה לפניו, רבונו של עולם, שלך הוא שנאמר

א. כך נראה מדברי רבינו בהמשך. ויתכן להוסיף ביאור בכוונת רבינו, לפי מה שאמר רבי יהושע בסנהדרין (צו, ב), שאם אין עושין תשובה אין נגאלין, אלא הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזירותיו קשות כהמן, וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב. והיינו שמלבד מה שיעורר אותם שיחזרו בתשובה מרצונם, אף יכוף אותם על כך. וראה עוד בדברי רבינו

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵד

אבל אם הקב"ה לא יכריחם לשוב בתשובה, הרי התברר שהיה הכרח שיהיו ישראל מזידין בחטא העגל, כדי להורות מכך תשובה לדורות הבאים אף על הזדונות, כי אם לא היו עושים כן, לא היו למדים

שהרבים שחטאו אפשר שישובו, ואם כן נמצא שלא חטא אהרן במה שביזה והשפיל לפנייהם את העגל ועשאו מזידין, שהרי הוכרח לכך כדי להורות וללמד דרך תשובה, ואם כן, אין אנו ראויים להענש ולמות^ל.

ציונים ומקורות

ימותו, כי אזי נחשב הדבר לחטא במה שאהרן הגדיל את חטא בני ישראל בעגל, כי אף אם לא היו חוטאים בני אותו הדור, ישובו ישראל שבכל הדורות בתשובה ע"י שהקב"ה ישיבם בעל כרחם. אולם בודאי הדרך הראויה היא שיחזרו מעצמם, ולכך עשה השי"ת שיחטאו ישראל בעגל, כדי להורות תשובה לרבים.

תמצית הדרוש: מדרש פליאה, בשעה שנשרפו בני אהרן אמרו מלאכי השרת למה קרעת את הים לפנייהם, השיבו השרופים, 'השיבנו ה' אליך'. א. מלאכי השרת אמרו להקב"ה, הרי ממה שקרעת את הים לישראל, הוכח שאינך מעניש על השגגות שחטאו במצרים, ויש להצדיק את אהרן, שהיה מוכרח לגרום לישראל להיות מזידין בחטא העגל, להורות לדורות הבאים, שהרבים שחטאו במזיד יכולים לחזור בתשובה. ב. נדב ואביהוא אמרו 'השיבנו', שהרי לגבי הקב"ה עצמו, כביכול יש להשיב שגרם לישראל שבדורות הבאים להיות מזידין לענין אחר, כשלא יחזרו בתשובה, ואם כן כמו שעשה הקב"ה כך עשה אהרן, ואין לטעון עליו ולהענישו ולחייבו על שגרם לישראל להיות מזידין בחטא העגל. אמנם יש לחלק ולדחות את הטענה לגבי הקב"ה, כיון שלא יבואו לידי כך שימנעו מהתשובה במזיד, מפני שהקב"ה יכריחם לשוב, וזהו כשיתקיים הפסוק 'השיבנו', והקב"ה יכריח תמיד את ישראל לחזור בתשובה, ולכך השיבו השרופים בפסוק זה, כי כשיתקיים כן אזי הוצדק דינם.

(תהלים פה, ה) 'שובנו אלוהי ישענו', לכך נאמר 'השיבנו ה' אליך ונשובה', ע"כ. נרבינו מביא ענין זה על הפסוק 'שובה ישראל וגו', ואילו במדרש הוא מובא על הפסוק 'שובו אלי ואשובה אליכם וגו']. וראה עוד מה שכתב רבינו בפירושו על איכה (אות יג) וזה לשונו, ולפי שאין בנו כח לעשות תשובה, אמרה כנסת ישראל, 'השיבנו ה' אליך ונשובה', [כלומר, אתה] תן בנו כח לעשות תשובה, עכ"ל, וראה עוד כעין דברי רבינו, באלשיך (הושע יא, ח) וזה לשונו, שענין הכתובים וכו' כי הוא חפץ נבא ליטהר תחלה ואחר כך הוא יסייענו, ואנו מהפכים ואומרים, לא כן אבינו כי קשים אנחנו, רק 'השיבנו' תחילה ואחר כך 'ונשובה', עכ"ל. וראה עוד על דרך זו, בפירוש האלשיך על תהלים (קית, כז). ויש להוסיף ביאור, שאף שנראה מדברי רבינו, שמאחר שהקב"ה יכריח את ישראל לחזור בתשובה, לא היה צורך במעשה העגל כדי להורות תשובה לדורות, ואם כן לכאורה יקשה למה באמת הניח הקב"ה לישראל לחטוא בעגל, מאחר שלא היה צורך להוראה לדורות. שלכתחילה בודאי ראוי להיות שהקב"ה לא יכריח את ישראל לחזור בתשובה אלא יחזרו מאליהם, וממילא היה צורך לחטא העגל כדי להורות בכך תשובה לרבים. אלא שבני אהרן הצדיקו עליהם את הדין שהיות שמוכרח שיש גם בחינה זו שהקב"ה מעורר בתשובה, ואם יהיה כך שלבסוף הקב"ה יכריח את ישראל לתשובה, הרי הוצדק הדין שהם

